

Универзитет у Београду – Филолошки факултет
Модул: Српски језик – наука и примена

Ивана Петровић

М А С Т Е Р Р А Д

НОВИ СРПСКИ КРЕМАТОНИМИ

Ментор: доц. др Михаило Шћепановић

Београд, 2013.

НОВИ СРПСКИ КРЕМАТОНИМИ

Апстракт

У раду се презентује актуелни крематонимски¹ подсистем, специфичан по својој мотивисаности архаичним српским именима.

Комерцијални пројекат под називом *Укуси Србије – негујемо традицију, стварамо будућност* подразумева примену поступка антропоморфизације², путем које су архаични српски антропоними³ преузели функцију номинавања прехранбених производа. Ова чињеница послужила је као критеријум за формирање корпуса.

Након уводних разматрања о прагматичком аспекту антропоморфизације, дата је морфосемантичка и етимолошка анализа крематонимâ.

Будући да је грађа ексцерпирана током 2012. године, мушки и женски антропоними, којима су ови производи именовани, показали су висок степен архаичности у перцепцији савремених говорника српског језика. То их, на специфичан начин, чини нарочито интересантним и атрактивним. Стога се као циљ презентације и синхроног испитивања овог крематонимског подсистема поставља етимолошка и творбено-семантичка анализа датих крематонима. Као секундарна интенција открива се популаризација и реактуелизација ових архаичних антропонима.

Како не постоји утврђени методолошки поступак код анализе и дистрибуције ономастичке грађе, у овом раду она је организована у складу са језичким пореклом

¹ **Крематоним**: предмет, производ материјалне културе (Подолскаја 1978). Све одреднице из: Подолскаја 1978. превела И. П.

² **Антропоморфизација**: поступак при којем од апелатива настаје властита именица; називање животиња, предмета и појава људским именима (Подолскаја 1978).

³ **Антропоним**: врста онима; лично име, презиме, надимак, псудоним, криптоним (Подолскаја 1978; Видоески и др. 1983).

онимâ, обрађеним на морфофонолошком, етимолошком и семантичком нивоу, за шта је као узор послужио *Именослов ваљевске Петнице* (Шћепановић 1997: 30–62).

Резултати истраживања крематонимског, односно антропонимског система који је ушао у корпус овога рада показују велику заступљеност претхришћанских словенских антропонима и имена од словенских основа, нарочито оних са позитивном жељом у мотивационој бази. Истраживањем је утврђена и висока фреквентност календарских, односно библијских имена и њихових фонетских варијација, али и знатан број идионима насталих антропонимизацијом апелатива.

Творбена анализа антропонимских лексема указује на деривацију као најпродуктивнији тип творбе, посебно женских имена, док одређени број антропонима представља продукт композиције и супстантивизације.

Кључне речи: антропоним, антропоморфизација, крематоним, реактуелизација, меркантилна сврха, етимолошки, морфосемантички.

САДРЖАЈ:

ПОПИС ИЛУСТРАЦИЈА	8
СКРАЋЕНИЦЕ	9
I УВОД	10
1.1. Опште напомене	10
1.2. Прагматички аспект рекламног макросистема	10
1.3. Текст као средство убеђивачког дискурса	11
1.4. Визуелно презентирање производа у функцији убеђивања	14
1.5. Допунски маркетиншки потези као секундарна средства убеђивања	16
II АНТРОПОНИМИ У ФУНКЦИЈИ КРЕМАТОНИМА	18
2.1. Уводне напомене о регистрованим крематонимима	18
2.2. Историјат крематонимских истраживања	19
2.3. Начин организовања и анализа ексцерпираних грађе	19
2.4. Регистар крематонима	21
2.5. Етимолошки и творбено-семантички преглед крематонима / антропонима	23
2.5.1. Опште напомене	23
2.5.2. Словенско антропонимско наслеђе и страни утицаји	24
2.5.3. Дистрибуција имена с обзиром на њихово порекло	25
2.5.3.1. Мушка имена	25
2.5.3.1.1. Имена словенског порекла	25
2.5.3.1.1.1. Имена изведена од словенских основа	25
2.5.3.1.1.1.1. Имена од старих, фреквентних придевских основа у антропонији	25
2.5.3.1.1.1.2. Имена од глаголских основа	25
2.5.3.1.1.1.3. Имена од именских основа	25
2.5.3.1.1.1.4. Сложена имена од словенских основа	26
2.5.3.1.1.1.5. Имена са зоонимом у основи	26

2.5.3.1.1.1.6. Имена створена антропонимизацијом апелатива	27
2.5.3.1.2. Преузета имена	
(имена од стране основе и словенског суфикса).....	27
2.5.3.1.2.1. Имена преузета из грчког	27
2.5.3.1.2.2. Имена преузета из латинског.....	28
2.5.3.1.2.3. Имена преузета из хебрејског.....	28
2.5.3.1.2.4. Библијска имена	28
2.5.3.1.2.5. Календарска и теофоричка имена	28
2.5.3.1.3. Антропонимски калкови	29
2.5.3.1.3.1. Имена преведена са грчког	29
2.5.3.1.4. Имена посебне семантике	30
2.5.3.1.4.1. Хипокористична имена	30
2.5.3.1.4.2. Имена са жељом у мотивационој бази	30
2.5.3.1.4.2.1. Имена са позитивном жељом у мотивационој бази	30
2.5.3.1.4.3. Консекутивна имена	31
2.5.3.1.4.4. Профилактичка имена	31
2.5.3.1.4.5. Имена-реченице	32
2.5.3.2. Женска имена	33
2.5.3.2.1. Имена словенског порекла	33
2.5.3.2.1.1. Имена изведена од словенских основа	33
2.5.3.2.1.1.1. Имена изведена од старих, фреквентних придевских основа у антропонимији	33
2.5.3.2.1.1.2. Имена изведена од глаголских основа	33
2.5.3.2.1.1.3. Имена изведена од именских основа	33
2.5.3.2.1.2. Сложена имена од словенских основа	34
2.5.3.2.2. Имена са зоонимом у основи	34
2.5.3.2.3. Имена са фитонимом у основи	34
2.5.3.2.4. Митолошка имена	34
2.5.3.2.5. Преузета имена	
(имена од стране основе и словенског суфикса).....	36
2.5.3.2.5.1. Имена преузета из грчког	36
2.5.3.2.5.2. Имена преузета из латинског	36

2.5.3.2.5.2.1. Имена преузета из латинског посредством италијанског	36
2.5.3.2.5.3. Имена преузета из хебрејског	37
2.5.3.2.5.4. Имена преузета из староперсијског	37
2.5.3.2.5.5. Имена преузета из арапског посредством турског	37
2.5.3.2.6. Антропонимски калкови	37
2.5.3.2.6.1. Имена преведена са грчког	37
2.5.3.2.6.2. Имена преведена са латинског	38
2.5.3.2.7. Епонимска имена	38
2.5.3.2.8. Библијска имена	38
2.5.3.2.9. Календарска и тефоричка имена	38
2.5.3.2.10. Имена посебне семантике	39
2.5.3.2.10.1. Хипокористична имена	39
2.5.3.2.10.2. Имена са жељом у мотивационој бази	40
2.5.3.2.10.2.1. Имена са позитивном жељом у мотивационој бази ..	40
2.5.3.2.10.2.2. Имена са негативном жељом у мотивационој бази ..	40
2.5.3.2.10.3. Магијска имена	41
2.5.3.2.10.4. Профилактичка имена	41
2.5.3.2.11. Дохришћанска имена	44
2.5.3.2.12. Имена створена антропонимизацијом апелатива	45
2.5.3.2.13. Имена настала према мушким именима	45
III МОРФОСЕМАНТИЧКА АНАЛИЗА ОДРЕЂЕНИХ АНТРОПОНИМА	46
3.1. Опште напомене	46
3.2. Суфикси	46
3.2.1. Моциони суфикси у антропонимима.....	46
3.2.1.1. Суфикс <i>-ка</i>	46
3.2.1.1. Имена на <i>-ка</i>	46
3.2.1.2. Суфикс <i>-а</i>	47
3.2.1.2.1. Женска имена на <i>-а</i>	47
3.2.1.2.2. Мушка имена на <i>-а</i>	48
3.2.2. Суфикс <i>-сав(а)</i>	49

3.2.3. Суфикс <i>-уша</i>	49
3.3. Инфикси	51
3.3.1. Инфикс <i>-мир-</i>	51
3.4. Напомене о резултатима творбене анализе крематонимског система	52
IV РЕГИСТАР ЛИЧНИХ ИМЕНА	53
4.1. Мушка имена	53
4.2. Женска имена	58
V ЗАКЉУЧНЕ НАПОМЕНЕ	68
ПРИЛОГ (ИЛУСТРАЦИЈЕ)	70
ABSTRACT	71
ИЗВОР	73
ЛИТЕРАТУРА	73
РЕЧНИЦИ	75

ПОПИС ИЛУСТРАЦИЈА:

Слика 1	12
Слика 2	15
Слика 3	15
Слика 4	15
Слика 5	16
Слика 6	16
Слика 7	70
Слика 8	70
Слика 9	70
Слика 10	70
Слика 11	70
Слика 12	70
Слика 13	70

СКРАЋЕНИЦЕ:

ВРСРИ – Иван Клајн / Милан Шипка 2008, *Велики речник страних речи и израза*, Нови Сад: „Прометеј“.

ЕРХСЈ – Петар Скок 1971, *Етимолошки рјечник хрватскога или српскога језика*, I–IV, Zagreb: JAZU.

ОС – Б. Видоески и други 1983, *Основен систем и терминологија на словенската ономастика*, Скопје.

ПИ – Милан Босанац 1984, Milan Bosanac, *Prosvjetin imenoslov*, I izdanje Zagreb: „Prosvjeta“.

РЛИС – Милица Грковић 1977, *Речник личних имена код Срба*, Београд.

РМС 1 – *Речник српскохрватскога књижевног језика 1967–1976*, Нови Сад: Матица српска.

РМС 2 – *Речник српскога језика 2007*, Нови Сад: Матица српска.

РСАНУ – *Речник српскохрватског књижевног и народног језика 1959–2010*, Београд: САНУ, Институт за српскохрватски језик.

СР 1 – Вук Стеф. Карацић 1964, *Српски рјечник (1818)*, у: *Сабрана дела Вука Карацића*, књига II, Београд: „Просвета“.

СР 2 – Вук Стеф. Карацић 1986, *Српски рјечник (1852)*, у: *Сабрана дела Вука Карацића* књига XI, 1–2, Београд: „Просвета“.

СМЕР – *Словенска митологија – енциклопедијски речник 2001*, Београд: „Zepter book world“.

СРОТ – Наталија Владимировна Подольскаја 1978, Наталья Владимировна Подольская, *Словарь русской ономастической терминологии*, Москва: Издательство „Наука“, Академия наук СССР, Институт языкознания.

I УВОД

1.1. Опште напомене

Проучавањем актуелног српског крематонимског система уочен је знатан ниво употребе домаћих антропонима у номинацији продуката материјалне културе. Тако су бројни продајни, угоститељски и пловни објекти, прехранбени, хемијски и други производи названи личним именима: *Каја* и *Маја* (продавнице позамантерије); *Баја* (ресторан), *Стенка* (брод ресторан); *Симка* (чоколада и индустрија слаткиша), *Нела* (чоколадне наполитанке), *Гоца* (домаћи посни колачи); *Биљана* (прашак за веш), *Мерима* (хемијска индустрија); *Тодор* и *Никола 'с* (текстилне робне марке) итд.

У оквиру савремених крематонимских иновација, посебан куриозитет представља група прехранбених производа чији су називи, мотивисани старим српским антропонимикомом, формирали корпус овога рада.

У производно-трговинској акцији домаће трговине *Дис*, под називом *Купуј домаће у домаћој трговини! Домаће је увек боље!*, издваја се пројекат под називом *Укуси Србије – негујемо традицију, стварамо будућност.*, фирме *Foodland* из Београда.

Прехранбени производи, чији су називи предмет анализе, органског су порекла и чине их различите сорте џема, пекмеза, слатка, меда и сокова, као и бројне врсте тестенина, вина, ракије и др.

Са циљем потпунијег представљања овог несвакидашњег маркетиншког подухвата, презентација рекламног слогана и дела производа именованих мушким и женским антропонимима биће допуњена фотографијама. У ту сврху, биће пружен и покушај одгонетања комерцијалне подлоге крематонимског система.

1.2. Прагматички аспект рекламног макросистема

Са социолингвистичког аспекта, креативни слоган: *Укуси Србије – негујемо традицију, стварамо будућност*, затим одабир назива ових производа, као и њихова нарочита припрема и паковање, не би се могао сматрати произвољним.

Будући да „назив производа, поред допадљивог паковања и успешног дизајна, представља, у основи, рекламну поруку“ (Вуковић 1982: 43), у овом производном и маркетиншком лајтмотиву произвођача / продавца може се уочити четвороструки циљ.

Прво, преко органских производа тежи се поновној успостави односа између савременог човека, представника модерног и технолошки развијеног света, с једне стране, и нетакнуте природе, са друге. Затим, путем интенционално одабраних застарелих српских антропонима, кроз релацију *традиција : будућност*, стреми се остваривању сентиментално-носталгичне везе са прецима, односно са „старим добрим временима“. Треће, синтагмом *укуси Србије* апострофира се патриотско осећање код потенцијалних купаца, чиме се имплицира враћање купаца домаћим производима. На тај начин се у свести реципијената изазива „след асоцијација које ће, у крајњем исходу, битно утицати на [њихов] избор“ (Вуковић 1982: 43). И четврто, овим рекламним слоганом остварује се додатна могућност упознавања страних туриста са српским језиком и српским културним наслеђем.

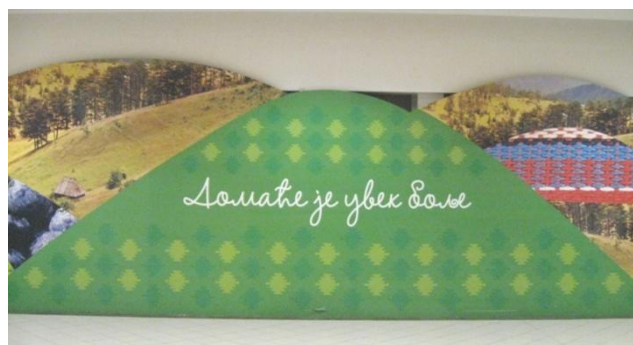
Ипак, може се закључити да је пресупонирани синтетизирајући фактор ова четири циља комерцијалне природе. Јер, испуњењем ових циљева остварује се интеракција између продавца и купца, чија је индиректна реперкусија (а могуће и крајњи интенционални досег) унапређење осиромашене српске привреде.

1.3. Текст као средство убеђивачког дискурса

Позната је чињеница да је у комуникацију кроз рекламу импостинирана интенција продавца да прода свој производ и да истовремено повећа потражњу за њим на тржишту. Али, „иако се у самом [рекламном] огласу готово искључиво мотивише разлозима у корист купца“ (Васић 1995: 63), вештим средствима убеђивања, трговац своју иницијалну намеру – продајни циљ, зналачки маскира и свој производ купцу презентује као неопходност, односно као нешто што се треба и мора имати. У том смислу, рекламном поруком он тежи изазивању нарочитих конотација у свести потенцијалних купаца, „које ће, претпоставља се, бити пресудне за избор баш тог одређеног производа“ (Вуковић 1982: 44), који продавац нуди.

Разматрајући убеђивачку моћ рекламне поруке, В. Васић (1995: 64) истиче да „оглашивачи могу само настојати да помоћу огласа убеде купце да купе њихове производе или да се користе њиховим услугама, али не могу захтевати од њих, нити им могу наредити да то учине“. Међутим, у клаузама: *Купуј домаће у домаћој трговини! Домаће је увек боље!*⁴ (сл. 1), које представљају насловни слоган поменуте производно-потрошачке акције, експлицитна употреба 2. л. јд. императива гл. *куповати* може се сматрати интенционалном.

Будући да су у овој рекламној поруци места двају начелних реторичких циљева – убеђивања и наговора – замењена, наговор купца на акцију куповања постављен је као примарни.

Сл. 1

Без посебне усмерености на „образовни, професионални, полни или старосни“ ниво (Васић 1995: 13), овим императивним исказом, са експлицитним значењем директне заповести, али и неисказаном личном заменицом за друго лице јединине *ти*, имплицира се близак, чак фамилијаран однос између произвођача / продавца, с једне стране, и потенцијалног купца, са друге. О овој врсти односа имплиците сведочи и објекат, именица прозирне семантике – *домаће*, супстантивизацијом настала од адјектива *домаћи*. Семантичка база ове именице такође имплицира фамилијаран однос, с циљем да потенцијалног купца претвори у реалног.

⁴ Иако у наведеном слогану интерпункција није употребљена, екскламативни тон, импостиниран у његову структуру, налаже употребу узвичника као интерпункцијских обележја ових двеју реченица.

У другој реченици, именица *домаће* усмерена је ка купчевој афективности, с интенцијом истицања још једне кључне тачке у поруци оглашивача, а то је компарација датих производа са продуктима других, страних произвођача. На тај начин успостављена је дихотомија *домаћи : страни*, односно *своје : туђе*, при чему је први члан опозиције конципиран као пожељнији.

Ни селекција и имплементација прилога *увек* не би се могле сматрати произвољним. Будући да се овај адverb обично употребљава у циљу означавања радње која се „регуларно понавља“ (Кликовац 2007: 20–21), а може се посматрати и као интензификатор реализације предикатом исказане ситуације, очита је порука оглашивача да је домаћи производ који се рекламира редовно бољи од страног.

Како се прилог *увек* дефинише као: „у свако време; стално, непрекидно“ (РСЈ 2007), имплицитно је да је пожељна и исто таква куповина. Интенција продавца да куповина буде стална, непрекидна додатно је подстакнута употребом имперфективног глагола – *купуј* (а не *купи*), такође са значењем радње која се понавља.

Алудирањем на фамилијарну врсту интеракције, потенцирану компаративом *боље*, купац се ставља пред јасан и (за продавца) најбољи избор – прихватити домаћи производ који продавац нуди и купити га.

Као још једно средство убеђивачког дискурса, јавља се и ред речи у клаузама које су послужиле као рекламни слоган. Њихову структуру, како је показано, чине четири фатички кључне лексеме (глагол *куповати*, именица *домаће*, прилог *увек* и придев *добар* у компаративној форми – *боље*), али је њихов распоред у оквиру двеју реченица такође од кључног значаја.

Наиме, крајњи циљ продавца истакнут је на првом месту, императивом *купуј*, док је други кључни моменат, именица *домаће*, двоструко истакнута – на крају прве реченице и на почетку друге. Трећа кључна реч, темпорални адverb *увек*, постављен је на претпоследње место, док се придев *боље* налази у финалној позицији реченице.

Дакле, само су четири лексеме употребљене у циљу исказивања маркетиншке поруке, с тим што је свака од њих заузела место које јој по информационом и комерцијалном циљу припада: глагол *куповати* је фокализован и налази се на првом месту морфосинтаксичког низа, док је придев *боље* на последњем, те у том смислу и он представља информациони фокус (о појму фокуса и фокализације в. Станојчић / Поповић 2005: 362).

Овакав распоред реченичних конституената илуструје тачку концентрације најзначајнијих информација, чиме је наглашена и експресивна функција поруке.

Нарочита дистрибуција лексема, односно иницијално и финално место у структури клаузе (позиције најчешће резервисане за реченични акценат), доприносе „информативној актуализацији реченице“ (Станојчић / Поповић 2005: 362) и помажу у перцепцији битних информација, тј. њиховом лакшем уочавању и бољем памћењу.

У том смислу, информативно тежиште рекламне поруке би било на речима *купуј* и *боље*. Рекламни слоган би у том случају био сведен на ова два семантичка и референцијална центра – *Купуј боље!*, при чему би друга реч имала двоструку функцију: објекатску (компаратив придева *добар* објекатски употребљен: *Купуј [оно што је] боље!*) и адвербијалну (прилог *боље* употребљен у значењу: „више, чешће и сл.“).

На тај начин, меркантилни дијапазон негативног вредновања не би обухватио само производе страних произвођача, већ би се могао проширити и на друге производе домаћих конкурентских произвођачких и продајних ланаца.

1.4. Визуелно презентирање производа у функцији убеђивања

Разматрајући говорни чин препоруке, који се остварује у интеракцији између продавца и купца, В. Васић истиче постојање двеју врста ових комуникацијских чинова: *простог* и *глобалног*. „Прост говорни чин препоруке“, тврди она, „садржи само пропозицију: *купите* *x*, док се у глобалном поред ове јављају и друге које су јој у прагматичком смислу подређене [...]. Уколико су огласи илустровани, тада се простим могу сматрати они који садрже иконичку визуелну поруку, а глобалним они који садрже визуелне симболе и тропе“ (Васић 1995: 62).

У светлу изнетих опсервација, може се закључити да би поменути слоган: *Купуј домаће у домаћој трговини! Домаће је увек боље!* спадао у просте комуникативне чинове препоруке. Међутим, како је он допуњен бројним ликовним и симболичким решењима (о којима ће даље бити речи), овај би својеврсни рекламни макросистем, посматран у његовој свеобухватности, ипак морао ући у круг глобалних говорних чинова препоруке.

У том смислу, пун меркантилни потенцијал рекламе поменутих домаћих производа постигнут је изузетном лексичком, семантичком и визуелном креативношћу њених твораца.

Иконишка функција маркетиншког пројекта остварена је маштовитим заштитним амблемом, односно логом рекламне кампање. У њему се производи, постављени на картонску реплику типичне српске дрвене планинске куће, духовито рекламирају визуелно стилизованим брковима и шајкачом (сл. 2, 3 и 4).

Сл. 2

Сл. 3

Сл. 4

Ликовну позадину производа чине призори српске заставе, зелених шума и пропланака, пиротских ћилима и светски препознатљивог српског бренда – малине (сл. 5).

Сл.5

Богатству укупне слике „изворне српске атмосфере“ додатно доприноси слоган: *И ми укусе за трку имамо!* (сл. 6), који представља хумористички модификован фразеологизам: *И ми коња за трку имамо!*.

У складу са чињеницом да „хумористички конципирана реклама има посве специфичну, лудичку, функцију“ (Васић 1995: 20), овај духовито преформулисани идиом праћен је скицом бркова на точковима.

Сл. 6

Применом наведених језичких и графичких решења, односно вербалног и невербалног кода, остварена је деиктичка функција поруке будући да се овим комерцијалним потезом декодер, односно потенцијални купац упућује на атрибуте који се перципирају као типично српски.

1.5. Допунски маркетиншки потези као секундарна средства убеђивања

Домаћа производна робна марка *Добро* (у коју су укључени сви производи, од прехранбених до хемијских) такође чини део пропагандне слике трговине *Дис*. Срачунатост адресанта на изазивање и задржавање пажње адресата, што за последицу треба да има произвођење подстицајног ефекта код потенцијалних купаца, очита је у одабраној лексеми.

Као повољно средство убеђивања, у продајну визију ове трговинске куће укључен је још један маркетиншки трик: поигравање народним сујеверјем које је подстакнуто легендом о тзв. Креманском пророчанству и српским сеоским видовњацима, чувеним Тарабићима.

Ипак, врхунац убеђивачког дискурса трговинског ланца *Дис* представља личност Новака Ђоковића, најбољег светског тенисера и највећег српског „бренда“ од интернационалног значаја. У покушају освајања водећег тржишног положаја, а услед масовне националне идентификације са овим проминентним спортистом, његов лик и име употребљени су у пропагандне сврхе, као позитиван стимуланс за куповину.

Ако је познато да је једна реклама успешна ако „привуче пажњу, задржи интерес који је изазвала, ако је препознатљива и запамтљива, и ако успе да подстакне на праву акцију“ (Васић 1995: 21), онда се целокупни маркетиншки пројекат под називом *Купуј домаће у домаћој трговини! Домаће је увек боље!* може сматрати веома успешним с обзиром на то да се одликује пуном информативном вредношћу.

II АНТРОПОНИМИ У ФУНКЦИЈИ КРЕМАТОНИМА

2.1. Уводне напомене о регистрованим крематонимима

Истраживачки корпус овога рада чини двадесет и пет мушких и четрдесет и један женски антропоним. Поменути поступком антропоморфизације, ови идионими су преузели службу крематонима.

Већина наведених производа носи засебно име, а само изузетно различити продукти имају исти назив. Стога ће сваки члан овог крематонимског лексикона бити експлициран врстом продукта који именује.

У одређеним случајевима, селекција онима мотивисана је намером да се истакне доза хумора у мотивној корелацији између производа и његовог имена. Тако су *Разуменка*, *Пламенка*, *Златомирка* и *Спасенија* феминини употребљени као називи за ракију.

У ониму *Златомирка* уочава се мотивна корелација између имена и боје производа (ракија златне боје), док је, у слободној интерпретацији, у примеру *Спасенија* мотивна корелација хумористичке природе – ракија је она која пружа спас (најчешће од животних недаћа). У крематониму *Пламенка* име кореспондира ефекту који продукт има на субјекат који га користи – *Пламенка* је она која производи пламен, односно топлоту у организму приликом њеног испијања. Семантичка интензифицираност овог крематонима мотивисана је објективном прагматичком вредношћу маркираног појма – у питању је ракија двапут печена, дакле ракија двоструке јачине, препеченица. У семантичку подлогу назива *Разуменка* импостиниран је иронијско-хумористички однос према појму и дејству ракије – ракија је добра за разум или (једино) ракија „разуме“ човека.

У разматрање прагматичке мотивисаности наведених крематонима, могао би се укључити проблем мотивне корелације имена *Крстана* и *Огњана* и појмова њима означених: *Крстана* – сок од цвекле, шаргарепе и целера и *Огњана* – сок од дивље боровнице.

Ако је интенционална мотивисаност номиновања различитих врста ракије (шљивовица, препеченица, кајсијевача и дуњевача) очита у примерима *Разуменка*, *Пламенка*, *Златомирка* и *Спасенија*, поставља се питање зашто иста мотивациона кореспонденција између ознаке и означеног појма није остварена и у потоњим

примерима *Крстана* и *Огњана*. Тачније, зашто оним *Крстана* не фунгира, на пример, као ознака вина (у складу са хришћанском семантичком подлогом овога појма), односно зашто антропоним *Огњана* није послужио као маркационо средство за још једну врсту ракије, с обзиром на то да је коиноним *огањ* синониман апелативу *пламен*?

Међутим, сваки одговор на постављена питања без јасне аргументације креатора поменутих крематонима сматрао би се произвољним и лингвистички непоузданим.

2.2. Историјат крематонимских истраживања

Посредним и непосредним испитивањем српског антропонимског система бавили су се многи проучаваоци нашег језика: од Вука Стеф. Карацића, Павла Ј. Шафарика и Томе Маретића, преко Милице Грковић, Живка Бјелановића, Драгомира Вујичића и Асима Пеца, до Александра Ломе, Радмила Маројевића, Михаила Шћепановића и многих других.

Међутим, истраживања српског крематонимског система нису била толико уобичајена у српској ономастици. Највећи допринос овим испитивањима пружиле су Вера Васић (*Новински рекламни оглас* 1995) и Гордана Вуковић (*Из проблематике српскохрватских хрематонима* 1982).

С обзиром на то да се у овом раду анализира крематонимски систем чију мотивациону базу чини стари српски антропонимикон, у њему су примењени и на специфичан начин обједињени резултати двеју ономастичких грана: антропонимије и крематонимије.

2.3. Начин организовања и анализа ексцерпираних грађе

У приступању ономастичкој грађи која представља предмет анализе у овоме раду, могао би бити предложен термин *крематонимикон*, по угледу на сличне термине *лексикон*, *ономастикон*, *антропонимикон* и др., а у складу са лексичком материјом од које је сачињен.

Инвентар овог ономастикона, односно крематонимикона чини шездесет и шест имена. Ради боље прегледности, регистар је организован по азбучном реду, са партицијом мушких и женских онима. Иста подела је задржана и при обради крематонима.

Поред сваке антропонимске, односно крематонимске лексеме дат је назив производа номинованог датом речју, након чега је уследила семантичко-структурална обрада наведених лексема.

Акцентуација идионимâ је извршена према начину акцентовања у српском књижевном језику. Акценат именâ која постоје у *Српском рјечнику* (1818. и 1852), а чији је прозодијски лик еквивалентан ономе у савременом српском књижевном језику, употребљен је при акцентовању регистрованих крематонима, односно антропонима. У супротном, Вукова акценатска решења су наведена само у виду коментара.

Елаборација је праћена регистром антропонима, уз које је наведено њихово дескрипционо одређење, похрањено у одговарајућим речницима.

Етимолошка и творбено-семантичка интерпретација појединих антропонима, односно њиховог фономорфолошког изгледа, извршена је према I и II издању Вуковог *Српског рјечника*, затим према *Etimologijskom rječniku* Петра Скока и *Речнику личних имена код Срба* Милице Грковић, као и према *Prosvjetinom imenoslovu* Милана Босанца и енциклопедијском речнику *Словенска митологија*.

2.4. Регистар крематонима

КРЕМАТОНИМ	ВРСТА ПРОИЗВОДА
Àлимпије	хељдино брашно
Àнтријаш	џем од јагода
Бèрослав	маринирани вргањ
Блågота	благи ајвар
Блågко	џем од боровница
Божитко	џем од вишања
Бокчин	вино каберне совињон и мерлот
Брâнош	пекмез од кајсија
Вукелја	сушени вргањ
Вукмиљ	пекмез од шипурека
Вукола	багремов мед
Годеч	пекмез од шљива
Дâбжив	липов мед
Бенâдије	џем од малина
Зâвиша	чај од белог слеза
Мòјсило	печена паприка
Мркша	љути ајвар
Нâљешко	корнишони

Никâшин	џем од купина
Прèбислав	бело вино совињон
Радòсије	ливадски мед
Сладоје	сируп од зове
Стојак	багремов мед
Стрезоје	маринирани вргањ
Тољен	багремов мед
Àгнија	сок од малина
Вилòгорка	сува шљива
Гâврила	чај од жалфије
Гòдимирка	вино од боровница
Гòспава	чај од нане
Докна	замрзнуте вишње
Дòстана	јуфка, резане интегралне коре
Дрèна	сушена лисичарка
Жèлимирка	маринирана лисичарка
Злâтомирка	ракија кајсијевача
Икòнија	јуфка, резане сељачке коре
Јасèнка	слатко од дуња
Јевдòкија	ракија виљамовка

Јелисавка	вино од купина
Кадивка	чај од коприве
Комненија	слатко од малина
Крстана	сок од цвекле, шаргарепе и целера
Лада	чај од уве
Милеса	љутеница
Милуша	замрзнуте боровнице
Миљана	слатко од вишања
Мирисава	сок од шаргарепе и јабукe
Митра	слатко од јагода
Његомирка	слатко од шљива
Ќгњана	сок од дивље боровнице
Пауна	вино од малина
Петкана	сок од крушака
Пламѣнка	ракија препеченица

Радовинка	замрзнуте јагоде
Разумѣнка	ракија шљивовица
Рајна	сок од цвекле и јабукe
Росенија	сок од шумске купине
Смиљана	замрзнуте малине
Спасенија	ракија дуњевача
Стамена	компот од шљива
Танкосава	сок од вишања
Тихосава	чај од камилице
Томанија	сок од дуња
Ћерана	слатко од белих трешања
Чарна	компот од малина
Шакота	сок од парадајза и целера

Прегледом наведеног крематонимског система могу се уочити две појаве: прво, однос мушких и женских имена у систему је диспропорционалан (25:41), и друго, граматички род именице која номинује одређени производ не кореспондира

увек са родом властитог имена које му се приписује (уп. *Петкана* им. ж. р. : *сок* им. м. р. итд.).

2.5. Етимолошки и творбено-семантички преглед крематонима / антропонима

2.5.1. Опште напомене

Антропонимикон који је предмет истраживања одликује се великом фреквентношћу имена грађених од словенских антропооснова⁵ и антропоформаната⁶.

Како српски ономастички систем карактерише високи степен толеранције у погледу избора и употребе личних имена, „именословни антипуризам“ (Босанац 1984: 9) узроковао је и преузимање одређеног броја антропонима из других језика, најчешће грчког, а затим латинског и хебрејског.

Систематизација ових онимâ извршена је према усвојеној ономастичкој класификацији и према формално-семантичкој структури мушких и женских имена на:

словенска имена;

календарска имена („путем црквеног календара ушла у српски именослов као грчка, хебрејска, латинска, арамејска имена“; Шћепановић 1997: 30);

остала имена („имена од преузете основе и словенског и домаћег наставка, и имена која су дошла у српски именослов путем културног и контактног утицаја“; Шћепановић 1997: 30).

Ову класификацију А. Пецо (1987: 263) представља у нешто модификованој форми, те он у српском антропонимском систему разликује „četiri onomastička sloja“, односно словенска, хришћанска, муслиманска и хибридна имена.

У календарска имена у овоме раду увршћене су, у ствари, њихове варијанте, које се налазе у испитиваном антропонимском систему.

⁵ **Антропооснова** (антропонимијска основа): основа која остане кад се одбије наставак (Подолскаја 1978);

⁶ **Антропоформант**: афиксални елемент антропонима, често антропонимски суфикс (Подолскаја 1978).

Категорија осталих имена обухвата имена са страним фитонимом, односно зоонимом у основи, затим антропонимске калкове и преузета имена, односно имена са страном основом и словенским суфиксом.

Како су значењски, а неретко и етимолошки прелази чести у класификацији антропонима, многи идионими су, по свом пореклу и семантичком садржају, сврстани у већи број категорија.

2.5.2. Словенско антропонимско наслеђе и страни утицаји

Говорећи о антропонимском историјату на овим просторима, А. Пецо (1987: 273) примећује да су „на cijelom sh. jezičkom području dosta dugo poslije doseljenja naših predaka na Balkan bila [...] u upotrebi lična imena naslijeđena iz starog zavičaja“.

Разматрајући даљу судбину старих словенских антропонима, он закључује следеће: „Ova imena su bila zastupljena u našoj antroponimiji i poslije primanja hrišćanstva: kod pravoslavaca ona nikada nisu ni prestajala da čine sastavni dio antroponimskog fonda, dok su kod katolika, poslije Tridentskog koncila, a naročito kod muslimana, ona morala da ustupe pred svetačkim i mučeničkim, kod katolika, i orijentalnim, kod muslimana“ (Пецо 1987: 274).

Узрок вишевековног опстајања изворних словенских имена и поред снажних иностраних културних, верских и других утицаја, А. Пецо налази у једноставној чињеници да су лична имена попут *Богдан*, *Дабижив*, *Драган*, *Милан*, *Радослав*, *Станимир*, *Живко*⁷ и др. „i tvorbeno, i semantički objašnjiva“, те да су се из тог разлога одржала кроз векове, „ponekad i uprkos religijskim normama“ (Пецо 1987: 276).

У ексцерпираним корпусу, о старом словенском антропонимском наслеђу сведоче имена попут: *Благота*, *Бокчин*, *Лада*, *Огњана* и др., док о каснијим страним утицајима говоре антропоними: *Алимпије*, *Бенадије*, *Крстана*, *Росенија* и др.

⁷ Сва имена наведена према: Пецо 1987: 276.

2.5.3. Дистрибуција имена с обзиром на њихово порекло

Класификација антропонима биће извршена најпре према њиховом словенском пореклу, а затим према њиховом пореклу у другим језицима. Селекција онима на мушке и женске биће задржана и при овој класификацији.

2.5.3.1. Мушка имена

2.5.3.1.1. Имена словенског порекла

2.5.3.1.1.1. Имена изведена од словенских основа

2.5.3.1.1.1.1. Имена од старих, фреквентних придевских основа у антропонимији:

Благота	Мркша
Блашко	Наљешко
Дабижив	

2.5.3.1.1.1.2. Имена од глаголских основа:

Берослав	Стојак
Бранош	Стрезоје
Завиша	Тољен
Пребислав	

Име *Тољен* се условно узима као име изведено од глаголске основе. За етимолошку експликацију имена в. Регистар личних имена.

2.5.3.1.1.1.3. Имена од именских основа:

Божитко	Годеч
Бокчин	Радосије
Вукелја	Сладоје
Вукмиљ	

2.5.3.1.1.1.4. Сложена имена од словенских основа

Двоосновинска имена типа *Владислав, Радослав, Драгомир* и др. представљају „основни тип прасловенских мушких личних имена“ (Маројевић 1984: 184) и веома су заступљена у српском антропонимском фонду.

Овај модел композитних имена читује се у следећим антропонимима:

Берослав

Дабижив

Вукмиљ

Пребислав.

Након покрштавања, византијски, односно грчки културни утицај на Словене (нарочито на јужну словенску заједницу) био је изузетан. С обзиром на то, у нашем идионимском систему очекивана је интензивна ономастичка импортација из овог извора. Међутим, прасловенски именословни систем је у великој мери остао компактан.

Проучаваоци словенске ономастике запажају да од свих словенских народа „Срби и Црногорци најбоље чувају прасловенска двотематска и хипокористичка имена“ (Маројевић 1984: 186), односно да наслеђени словенски идионимски систем налази чврсто упориште у српском антропонимикону.

Као разлог тој појави наводи се непостојање снажнијих репресивних мера српске цркве у погледу мењања словенског именословног наслеђа.

Узрок очувања старих словенских имена и словенских антропонимских модела у Срба је, дакле, тај „што српска православна црква није наметала хришћанска (календарска) имена, суочена са опасношћу од исламизације“ (Маројевић 1984: 186).

2.5.3.1.1.1.2. Имена са зоонимом у основи:

Вукелја (лат. *Canis lupus*, вук)

Вукмиљ (лат. *Canis lupus*, вук)

Вукола (лат. *Canis lupus*, вук)

2.5.3.1.1.1.3. Имена створена антропонимизацијом апелатива

Благота	Вукола
Божитко	Вукмиљ
Бокчин	Радосије
Вукеља	Сладоје

Мушка имена *Божитко* и *Бокчин* условно су укључена у наведену категорију. Њихова припадност овој групи антропонима могућа је само под пресупозицијом да је мотивна реч *бог* схваћена као коиноним, а не као идионим.

2.5.3.1.2. Преузета имена (имена од стране основе и словенског суфикса)

Под појмом преузетих имена подразумевају се имена од туђе основе и домаћег антропоформанта.

Антропоними овог типа сведоче о фонетским, морфолошким и творбеним прилагођавањима страних имена нашем ономастичком систему, те се у том смислу сматрају хибридним именима (више о овоме в. у: Пецо 1987: 281).

Будући да је грчка културна инфлуенција на Србе била вековна, то се ни грчки ономастички утицај не може сматрати незнатним. Као директна реперкусија тог утицаја јављају се грчки адстрати у српском ономастичком систему.

Са друге стране, утицај латинске и хебрејске културне традиције био је мањег интензитета, те је ономастички рефлекс ових заједница знатно слабији у српској именословној баштини.

2.5.3.1.2.1. Имена преузета из грчког:

Алиmpiје	Мојсило
Андријаш	Никашин
Вукола	Тољен
Ђенадије	

Именâ *Вукола* и *Тољен* потенцијално се узимају као преведени грчки антропоними. За етимолошку експликацију именâ в. Регистар личних имена.

2.5.3.1.2.2. Имена преузета из латинског:

Алиmpiје

Блашко

Андријаш

Мојсило

Име *Блашко* потенцијално се узима као превод латинског имена. За етимолошку експликацију именâ в. Регистар личних имена.

2.5.3.1.2.3. Имена преузета из хебрејског:

Годеч

Мојсило

2.5.3.1.2.4. Библијска имена

Годеч

Мојсило

2.5.3.1.2.5. Календарска и теофоричка имена

Категорија теофоричких имена инклутира антропониме чије је порекло теонимско⁸ (*Божитко*, *Бокчин*, *Митра* итд.) или агионимско⁹ (*Никашин*, *Петкана* итд.).

⁸ **Теоним:** име бога или божанства.

⁹ **Агионим:** име светитеља.

Импортација грчких антропонима неминовно је водила до њихове фонетске и морфолошке адаптације у словенском ономастичком фонду, па су у крематонимском корпусу нотирани следећи грчки идионими:

Алиmpiје	Ђенадије
Андријаш	Никашин
Блашко	Тољен.
Вукола	

Имена *Вукола* и *Тољен* условно се узимају као варијанте тефоричких имена. За етимолошку експликацију имена в. Регистар личних имена.

Иако српска православна црква није примењивала драстичне репресивне мере у погледу прихватања грчких имена, она су се почела укључивати у српски антропонимикон најпре у владарским породицама, да би касније њихова имплементација била обична и у ширим народним круговима.

Тако су се у нашем именованом почели баштинити „хришћански ликови [...] – анђео, Богородица; свеци: Андрија, Варвара, Вартоломеј, Власије, Георгије Победоносац, Игњатије, Илија Громовник, Јеремија, Никола“ (*Словенска митологија* 2001: X).

Будући да је култ претка заштитника у словенској заједници дуго негован, његова једноставна екстраполација након примања хришћанства није била могућа. Зато је учињен компромис који је подразумевао да се „словенска тефорна имена истозвучна теонимима“ дају „у склопу култа божанства као родоначелника који се врлинама реинкарнира у својим потомцима, а истовремено постоји ван људског света као њихов надљудски заштитник“ (Лома 1982: 122).

2.5.3.1.3. Антропонимски калкови

2.5.3.1.3.1. Имена преведена са грчког:

Божитко

Име *Божитко* потенцијално се узима као преведено име. За етимолошку експликацију имена в. Регистар личних имена.

2.5.3.1.4. Имена посебне семантике

2.5.3.1.4.1. Хипокористична имена

Блашко	Годеч
Божитко	Тољен
Бокчин	

2.5.3.1.4.2. Имена са жељом у мотивационој бази

2.5.3.1.4.2.1. Имена са позитивном жељом у мотивационој бази

Благота	Завиша
Блашко	Стојак
Бранош	Тољен
Дабижив	

Поједине антропонимске јединице из наведеног фонда настале су као резултат деловања екстралингвистичких фактора. Тако се у мушком имену-реченици *Дабижив* очитује мотивациона база коју чини „*želja ili intencija da se imenom nešto sugerira, ukloni neko zlo*“ (Путанец 1976: VIII), односно контракована идиоматска основа: *Да / нек(а) је жив (и здрав)!*.

Морфолошком анализом датог имена, долази се до следећих елемената: речце *да*, енклитичког облика егзистенцијалног глагола *бити* и придева неодређеног вида *жив*. Ако би се уместо енкл. обл. за 3. л. јд. през. егз. гл. *бити* употребио његов пуни облик: *буде*, дошло би се до волунтативне реченице, често коришћене у народним здравицама: *Да буде жив!*, односно *Нек(а) буде жив!*, што се може сматрати варијантним обликом фразема *Да је жив и здрав!*, односно већ поменутог *Нек(а) је жив и здрав!*.

Ако се пресупонира да се у мотивационој основи антропонима *Тољен* налази имперфективни глагол *толити*, који се у РМС 2 дефинише као синониман глаголу *тажити* („ублажавати, утољавати; стишавати, умиривати“), онда се ово име може сматрати рефлексом патријархалних настојања да се утоли жеља за мушким дететом.

У имену *Завиша* очитује се жеља именитеља да детету сви завиде.

2.5.3.1.4.3. Консекутивна имена

Наљешко

Стрезоје

Будући да у ономастичкој науци није утврђен термин за име које је консеквенца неког догађаја (налажење одбаченог новорођенчета, чување детета од стране животиње и сл.), предлаже се термин *консекутивно име* или *консекутив*, односно *име-резултат* или *име-последица*.

В. Путанец (1976: VII) наводи да за одређену „vrstu idionima nemamo termin (ime za događaj)“, те уводи појам „*pragmatoidonim* (грч. *prāgma*, gen. *pragmatos* » *čin* → « *događaj*).

Како експликација овог појма није подржана ниједним егземплумом, његова употребна вредност остаје нејасна: да ли се под *прагматоидонимом* подразумева име догађаја у смислу празника (нпр. *Божих*, *Ивандан*, *Крстовдан* и сл.) или се, пак, мисли на име као последицу неког догађаја.

У складу са горе предложеним терминима и семантичким одређењем идионима (в. Регистар личних имена), антропоними *Стрезоје* и *Наљешко* одређени су као консекутивна имена.

2.5.3.1.4.4. Профилактичка имена

Божитко

Вукола

Бранош

Дабижив

Вукелја

Завиша

Вукмиљ

Мркша

Заштитна имена су у словенској паганској култури имала веома изражену функцију. Интенција именитеља да се над новорођеним дететом отклони свако потенцијално зло импостинирана је у антропониме типа *Вук*. Ово име, као и друга, из њега деривирана имена, истовремено су и тотемистичка, будући да је вук „једна

од највише митологизованих животиња [...], по функцијама [блиска] медведу и др. грабљивицама, а тесно [...] везан[а] за пса” (СМЕР 2001).

„После преласка Словена у хришћанство, натприродна бића, добивши назив *нечиста сила*, имала су људски – антропоморфни, животињски – зооморфни или помешан антропоморфно-зооморфни облик“ (Словенска митологија 2001: XIV).

Тако вук у словенском веровању постаје „представник оностраних сила“ (СМЕР 2001) или посредује између хтонског света и људи. Његова хтоничка улога чини га демонизираним, нечистим бићем на чију појаву се одговара страхом, али и од ког се истовремено тражи заштита од снажнијих демонских сила. Будући да се „та сила [вук] могла умилостивити и чак уплашити, [то] је и чињено у складу с посебним ритуалима и традицијама“ (Словенска митологија 2001: XIV).

Имена са адјективом *жив* у корену генерално су имала профилактичку функцију. Тако су се у породицама у којима је степен смртности деце био изразито висок антропонимима типа: *Живко*, *Живојин*, *Живана* и сл. номиновала новорођенчад.

2.5.3.1.4.5. Имена-реченице

Дабижив

Као одраз индоевропског ономастичког наслеђа, у словенском антропонимском систему јављају се и тзв. имена-реченице.

Овај тип номиновања забележен је у астечком ониму „*Teo-yao-miqui* »bog je ubio ratnika«“, затим у грчком „*Ippo dátas* »онај који svladava konje«“ (Путанец 1976: VIII), као и у нашем антропониму *Дабижив* (в. Профилактичка имена и Регистар личних имена).

2.5.3.2. Женска имена

2.5.3.2.1. Имена словенског порекла

2.5.3.2.1.1. Имена изведена од словенских основа

2.5.3.2.1.1.1. Имена од придевских основа

Докна	Спасенија
Милеса	Стамена
Миљана	Танкосава
Милуша	Тихосава
Мирисава	Ћерана
Рајна	Чарна
Смиљана	

2.5.3.2.1.1.2. Имена од глаголских основа

Достана	Ћерана
Смиљана	Чарна
Спасенија	

Име *Чарна* може се сврстати и у категорију имена од глаголских основа (од глагола *чарати*) и у категорију имена од именских основа (од апелатива *чар*).

2.5.3.2.1.1.3. Имена од именских основа

Вилогорка	Огњана
Годимирка	Пламенка
Госпава	Радовинка
Дрена	Разуменка
Желимирка	Рајна
Златомирка	Спасенија
Јасенка	Ћерана
Лада	Чарна
Његомирка	Шакота

2.5.3.2.1.2. Сложена имена од словенских основа

Вилогорка

Његомирка

Годимирка

Танкосава

Желимирка

Тихосава

Златомирка

Имена *Танкосава* и *Тихосава* условно се узимају као сложена имена од словенских основа. За етимолошку експликацију именâ в. Регистар личних имена.

2.5.3.2.2. Имена са зоонимом у основи:

Агнија (лат. *agnus*, јагње)

Пауна (лат. *Pavo cristatus*, паун)

2.5.3.2.3. Имена са фитонимом у основи:

Дрена (лат. *Cornus mas L.*, дрво, жбун)

Јасенка (лат. *Fraxinus excelsior* из ф. *Oleaceae*, јасен)

Росенија (лат. *Rosa canina L.*, ружа)

Смиљана (лат. *Antennaria dioica*, смиље)

2.5.3.2.4. Митолошка имена

Вилогорка

Лада

Митра

Као део паганске старине, у нашем антропонимском систему јављају се имена словенских богова и митских бића. „Словенски модел света, грађен на митолошким основама“ (*Словенска митологија* 2001: IX), очитује се у наведеним именима *Вилогорка* и *Лада*.

Уз коиноним *вила* Вук наводи следеће семантичко одређење: „Vila (nimpha). Виле живе по великим планинама и по камењацима око вода. Вила је свака млада, лијепа, у бијелу танку (х)аљину обучена, и дугачке, низ леђа и прси распуштене косе. Виле ником неће зла учинити докле их ко не увриједи (нагазивши на њихово коло, или на вечеру, или друкчије како), а кад их ко увриједи, онда га различно наказе: устријеле га у ногу или у руку, у обје ноге или у обје руке, или у срце, те одмах умре“ (СР 1, 2).

У СМЕР (2001), као синоними апелатива *вила* наводе се именице *самовила* и *самодива*. За ово женско митолошко биће тврди се да му „припадају превасходно позитивна својства“, мада њихово дејство може бити и штетно по људе. Будући смртне, виле су блиске људима. Са друге стране, њихове натприродне особености диференцирају их од људског света (о детаљнијем одређењу појма *вила* в. СМЕР 2001).

У зависности од места на којима живе, виле се спецификују као: „*водаркиње, приморкиње, језеркиње, бродарице, планинкиње, пештеркиње, облакиње* итд.“ (СМЕР 2001).

Будући да се назив *планинкиња* не јавља у наведеном низу, могуће је перципирати га као именицу синонимну коинониму *вилогорка*.

С обзиром на вид концепције вилâ као бића пријатељски настројених људима (о чему сведочи наша народна поезија), дескриптивно име *Вилогорка* може се сматрати и профилактичким.

О митолошком појму *Лада* код Вука (СР 1, 2), као и у СМЕР (2001), бележи се да је у питању „припев у обредним песмама [краљичким, свадбеним, календарским и др.] више словенских народа“. Као друго значење, наводи се „предсвадбени ритуал у источној Србији и западној Бугарској“ (СМЕР 2001), док је треће значење овог појма „једно од измишљених божанстава словенске митологије“ (СМЕР 2001).

Сва три значења имплицирају профилактичку функцију овог словенског антропонима (о детаљнијем одређењу појма *лада* в. СМЕР 2001).

Феминин *Митра* сматра се да потиче или из староперсијске, или из грчке митологије (в. т. 2.5.3.2.2.4).

2.5.3.2.2. Преузета имена (имена од стране основе и словенског суфикса)

Како је поменуто, имена од туђе основе и нашег творбеног морфема називају се још и хибридни (Пецо 1987: 281). Оваква пракса антропонимског позајмљивања сведочи и о неминовним фонетским, морфолошким и творбеним прилагођавањима страних имена нашем ономастичком систему. Тако се у њему јављају:

2.5.3.2.2.1. Имена преузета из грчког:

Агнија	Комненија
Докна	Митра
Иконија	Томанија
Јевдокија	

Име *Митра* потенцијално се узима као грчко. За етимолошку експлификацију именâ в. Регистар личних имена.

2.5.3.2.2.2. Имена преузета из латинског:

Агнија
Гаврила
Росенија

2.5.3.2.2.2.1. Имена преузета из латинског посредством италијанског:

Пауна

2.5.3.2.2.3. Имена преузета из хебрејског:

Јелисавка

Томанија

2.5.3.2.2.4. Имена преузета из староперсијског:

Митра

Антропоним *Митра* перципиран је као женски (уп. опозицију м. име *Митар* : ж. име *Митра*) премда је по свом пореклу име староперсијског бога Митре (ВРСРИ, ПИ), односно истоименог индијског божанства (Ијонс 1985: 17).

Као део индијског, односно ведског божанског тројства, Митра је „људе vezивао њиховим гријесима“, а „обраћање њему [...] било је људима једина нада и spas“ (Ијонс 1985: 17). У деоби теологалне власти, Митри је припала соларна функција чувара дана.

2.5.3.2.2.5. Имена преузета из арапског посредством турског

Кадивка

Шакота

2.5.3.2.3. Антропонимски калкови

2.5.3.2.3.1. Имена преведена са грчког:

Крстана

Петкана

Спасенија

2.5.3.2.3.2. Имена преведена са латинског:

Спасенија

За име *Спасенија* се претпоставља да је настало или по грчком или по латинском моделу.

2.5.3.2.4. Епонимска имена

Комненија

Како се под епонимом подразумева „онај који даје име чему, по чему је нешто именовано“ (ВРСРИ 2008), феминин *Комненија* се може уврстити у категорију епонимских имена с обзиром на то да је за његову мотивациону базу узето име византијске династије.

2.5.3.2.5. Библијска имена

Гаврила

Јелисавка

2.5.3.2.6. Календарска и теофоричка имена

Агнија

Госпава

Јевдокија

Митра

Петкана

Томанија

2.5.3.2.7. Имена посебне семантике

У имена посебне семантике сврстана су хипокористична имена, имена са жељом (позитивном и негативном) у мотивационој бази, затим магијска и профилактичка (заштитна) имена.

Говорећи о именима овога типа, А. Лома (1982: 121) истиче да „велики део индоевропских личних имена приписује своме носиоцу неку по жељну особину“, а „нека од њих својим негативним значењем штите од урока“.

„Ту тежњу“, тврди даље он, „да се звуком имена оствари или отклони његово значење, можемо назвати магијском, у опреци према религијској природи теофорних имена, која су, на равни говора (parole) нека врста молитве божанству“ (Лома 1982: 121).

2.5.3.2.7.1. Хипокористична имена

Будући да се творбени формант *-ка* карактерише као хипокористични (уп. м. хип. суф. *-ко*), у категорију хипокористичних имена могу се уврстити феминини њиме деривирани, али и неки други:

Вилогорка	Кадивка
Годимирка	Његомирка
Докна	Петкана
Дрена	Пламенка
Желимирка	Радовинка
Златомирка	Разуменка
Јасенка	Рајна
Јелисавка	Шакота

2.5.3.2.7.2. Имена са жељом у мотивационој бази

2.5.3.2.7.2.1. Имена са позитивном жељом у мотивационој бази

Дрена	Његомирка
Желимирка	Огњана
Златомирка	Пламенка
Иконија	Радовинка
Јасенка	Разуменка
Лада	Смиљана
Милеса	Стамена
Милуша	Тихосава
Миљана	Чарна
Мирисава	

2.5.3.2.7.2.2. Имена са негативном жељом у мотивационој бази

Достана
Ћерана

Под пресупозицијом да антропооснову имена **Ћерана** чини имперфективни глагол *t(j)ерати*, у својој дијалекатској, јотованој варијанти *ћерати*, може се закључити да је име *Ћерана* (од гл. прид. трпног *ћерана*) још један пример именâ посебне семантике, којима се у патријархалној словенској култури изражавала жеља да се престану рађати женска деца. Дакле, *Ћераном* се *ћерају*, односно *t(j)ерају* будућа женска чељад.

Народно-етимолошко одређење женског антропонима **Достана** такође се везује за патријархално наслеђе и поменути негативну жељу.

За додатну етимолошку експликацију именâ в. Регистар личних имена.

2.5.3.2.7.3. Магијска имена

Огњана

Пламенка

Чарна

Под одредницом *čar* П. Скок (1971: 295) нуди објашњење да је у питању „baltoslovenski magijski termin iz praslovenskog doba“, од којег је настао најпре придев *чарна*, који је антропонимизацијом преузео улогу женског властитог имена **Чарна**.

2.5.3.2.7.4. Профилактичка имена

У категорију женских заштитних имена спадају следећи феминини:

Дрена	Огњана
Вилогорка	Петкана
Златомирка	Пламенка
Иконија	Рајна
Јасенка	Росенија
Крстана	Смиљана
Његомирка	Спасенија

Дрен, јасен и ружа, односно шипак улазе у круг „биљака с митолошком и обредном функцијом (Словенска митологија 2001: X).

Уз феминин *Дрена* у РЛИС (1977) упућује се на хипокористично име *Дренка*, за које се наводи да је „заштитно име постало од назива дрвета *дрен* + *ка* (у народном веровању ово дрво се употребљава као хамајлија против урока и болести)“.

У СМЕР (2001) забележено је да дрен представља „симбол здравља, снаге и младости“, те да је та симболичност условљена раним цветањем, тврдоћом и дуговечношћу овога дрвета.

У наведеним именима читује се поменути „словенски модел света, грађен на митолошким основама“ (*Словенска митологија* 2001: IX).

Као рефлекс снажног веровања у профилактичку функцију имена, у СМЕР (2001) нотиран је податак да су „код Срба на Косову постељицу новорођенчета односили на дрен да би дете било здраво и мајка и убудуће рађала“, као и да су „у Хомољу комадићем дреновог дрвета пресецали новорођенчету пупчану врпцу 'да би дете било здраво као дрен'“ (о детаљнијем одређењу појма *дрен* в. СМЕР 2001).

Апелатив *злато* се јавља као први антропоформант у антропониму *Златомирка*. За овај коиноним у СМЕР (2001) наведено је да симболише „богатство, лепоту, дуговечност“, те да „има својства заштите или лековитог средства које асоцира на здравље, снагу и чистоту“, односно да је везано за „сферу божанског, с вишим вредностима“.

Као магијски, заштитни обичај српских породица у којима су често умирала деца, наводи се бушење десног уха новорођенчету, а затим провлачење златне минђуше као амајлије. У исту сврху и женској деци су се надевала апотропејска¹⁰ имена „типа *Злата* или *Сребра*, да би дете било јако“ (о детаљнијем одређењу појма *злато* в. СМЕР 2001).

Будући да антропоморфну базу идионима *Златомирка* чини поменути апелатив *злато*, у светлу изнетих тврдњи може се закључити да је мотивациона основа овога имена профилактичке природе.

Као мотивна реч у имену *Јасенка* јавља се именица *јасен*. У СМЕР (2001) бележи се да је јасен дрво високог апотропејског статуса. Његова профилактичка митолошка вредност огледа се у одагнавању змија, нечистих сила и удара грома.

Лековито својство овога дрвета, помоћу ког се људи штите од болести и других опасности, сачувано је у народном веровању (о детаљнијем одређењу појма *јасен* в. СМЕР 2001).

¹⁰ **Апотропеј**, амајлија, молитва, узречица и сл. помоћу којих се одвраћају несреће (ВРСРИ 2008).

Мотивна и семантичка корелација успостављена је између феминина *Крстана* и апелатива *крст*.

За овај коиним се у СМЕР (2001) нотира да је „један од најстаријих сакралних знакова у светским митопоетичким и религијским системима“, односно да је „главни симбол хришћанства“, али истовремено и „култни предмет који има сакралне и апотропејске функције“.

„Крст је служио“, бележи се даље о овом појму, „као заштита од урока. Крстом су плашили демонска бића и животиње, с којим је сусрет био опасан или је наговештавао несрећу: ђавола, вампира, русалку, вука, зеца и др. Крст је масовно употребљаван у магији, гатањима, народној медицини“ (о детаљнијем одређењу појма *крст* в. СМЕР 2001).

У грађењу антропонима *Огњана* функцију мотивне речи има лексема *огањ*.

У веровању старих Словена, функција ватре или огња је двострука. С једне стране, то је „слика жарког и осветничког пламена који прети смрћу и уништењем“, а са друге, то је „елемент очишћавајућег пламена који доноси топлоту и оличење је стваралачког, активног начела“ (о детаљнијем одређењу појма *ватра* в. СМЕР 2001).

Премда се словенска племена нису „клањала ватри [...], поштовање небеске ватре (муње) и земаљског огња (сакралне ватре и домаћег огњишта) заузимало [је] важно место у њиховом погледу на свет и религијском понашању“ (СМЕР 2001: XVI).

Отуд импостинираност магијске и заштитне функције ватре у мушким именима *Ватромир*, *Ватрослав*, у феминину *Ватрица* и сл. Синонимним именима, односно именима истог семантичког садржаја могу се сматрати антропоними: *Огањ*, *Огњан*, *Огњанко*, *Огњес(л)ав*, *Пламенко* и др., као и њихове женске варијанте: *Огња*, *Огњана*, *Огњанка*, *Огљенка*, *Пламенка*¹¹ и др.

Значењско језгро идионима *Рајна* чини именица *рај*. Под овом одредницом, у СМЕР (2001) наводи се да је у питању „део оностраног света, земља блаженства у којој бораве Бог, анђели, свеци и душе праведника“, те да су „словенске народне представе о рају изграђене [...] под јаким утицајем хришћанства“ (о детаљнијем одређењу појма *рај* в. СМЕР 2001).

¹¹ Сва имена су наведена према РЛИС 1977.

Дакле, хришћанска представа метафизичког вечног блаженства има функцију профилаксе у антропониму *Рајна*.

Уз одредницу *ружа*, што је преведени облик латинског фитонима *rosa*, у СМЕР (2001) упућује се на лексему *шипак*. Будући да се, као и другим хтонским биљкама, и овом жбунастом дрвету приписују магијска својства, која „углавном почивају на његовој бодљикавости“, очита је профилактичка функција антропонима *Росенија*.

„Као и друге бодљикаве биљке“, бележи се о овом фитониму, „шипку се приписује апотропејска снага и стога се употребљава као заштитно средство од демона, за поништавање чини“, те се „користи у лечењу болести“ (СМЕР 2001).

Како се вук сматра ‘нечистом’ животињом, тако се и шипак сматра ‘нечистом’ биљком, која „расте на граници свог и туђег света“, па се „сади као жива ограда“ (о детаљнијем одређењу појма *шипак* в. СМЕР 2001).

2.5.3.2.4. Дохришћанска имена

Иако би транспарентност термина *дохришћанско име* (Подолскаја 1978) требало да омогући не само његову несметану идентификацију, него и његову широку имплементацију у општесловенском антропонимикону, ова се категорија, примењена на предметни антропонимикон, може сматрати спорном. Јер, премда су многа од наведених имена творена од прасловенског корена, тешко је утврдити да ли је цео њихов творбени лик примарно прасловенски. Зато су у овом случају у категорију дохришћанских имена сврстани они антропоними чији је корен свакако прасловенског порекла:

Вилогорка	Огњана
Лада	Пламенка
Желимирка	Радовинка
Златомирка	Разуменка
Милеса	Смиљана
Милуша	Стамена
Миљана	Танкосава
Мирисава	Тихосава
Његомирка	Чарна.

Магијска мотивациона подлога женског имена *Чарна* већ је поменута, док мотивну реч имена *Огњана* чини наведена прасловенска именица *огањ*.

Дохришћанским антропонимима треба придружити и композит *Његомирка*, у чијем је корену именица *њега* (екав. *нега*), чије је значење „*praslovensko ljubav, milovanje, taženje*“ (Скок 1971: 530).

Овој категорији онима могу се прикључити и друга двотематска имена, настала од словенских основа, за које се претпоставља да могу бити претхришћанска: феминин *Годимирка* или мушки антропоними *Вукмиљ*, *Пребислав* и др.

2.5.3.2.5. Имена створена антропонимизацијом апелатива

Вилогорка	Огњана
Дрена	Пауна
Златомирка	Пламенка
Иконија	Радовинка
Јасенка	Разуменка
Кадивка	Рајна
Крстана	Смиљана
Његомирка	Ћерана

2.5.3.2.6. Имена настала према мушким именима

Гаврила	Крстана
Годимирка	Миљана
Достана	Митра
Желимирка	Његомирка
Златомирка	Огњана
Комненија	Томанија

Наведени феминини већином представљају имена деривирана од мушких словенских композита.

III MORFOSEMANTИЧКА АНАЛИЗА ОДРЕЂЕНИХ АНТРОПОНИМА

3.1. Опште напомене

У морфосемантичкој анализи антропонима неопходно је поћи од појма *антропонимска категорија*. Под овим појмом се подразумева „тип именовања лица који се одликује и формално-граматички – има посебну творбену структуру, и семантички – има посебно ономотолошко значење“ (Маројевић 1984: 183).

Говорећи о прасловенском, односно пансловенском ономастичком систему, Р. Маројевић (1984: 183–184) истиче постојање трију антропонимских категорија: категорије личних имена, категорије патронима, односно имена по оцу, и категорије женских имена по мужу. У испитиваном ономастичком фонду заступљене су прва и трећа антропонимска категорија.

Морфолошком анализом наведених антропонима као најпродуктивнији творбени форманти издвојени су следећи: суфикси *-а*, *-ка*, *-уша*, *-ија*, *-сав(а)* и *-жив*, као и инфикс *-мир-*. Последње две морфеме по пореклу су пунозначне лексеме.

3.2. Суфикси у антропонимима

3.2.1. Моциони суфикси

3.2.1.1. Суфикс *-ка*

Антропонимски суфикс *-ка* Ж. Бјелановић (1982: 179) посматра као антропоформант хипокористичног значења. Будући да је у ову творбену морфему импостиниран „*afektivan odnos izrazito pozitivnog značenjskog naboja*“ (Бјелановић 1982: 179), њена главна употребна вредност је у оквиру фамилијарног дискурсног типа.

3.2.1.1.1. Имена на *-ка*

Годимирка

Златомирка

Јасенка

Јелисавка

Његомирка

Разуменка

При одређивању творбено-семантичке структуре датих антропонима, уочава се мотивна корелација између мушких и женских ониха. Тако је, на пример, формални знак мотивне везе између мушког имена *Његомир* и феминина *Његомирка* суфикс *-ка*.

Формант *-ка* је „најстарији словенски моциони суфикс“ и њиме се граде „женска *nomina agentis, nomina attributiva, nomina nationalia et regionalia*, животињске врсте и друга, ређа, образовања“ (Ђорић 1982: 87–88). Продуктивност овога суфикса огледа се и у наведеним мовираним изведеницама: *Годимирка, Златомирка, Јасенка* и *Разуменка*.

3.2.1.2. Суфикс *-а*

3.2.1.2.1. Женска имена на *-а*

Морфема *-а* представља један од најфреквентнијих и најпродуктивнијих домаћих суфикса, нарочито у грађењу именица женског рода.

Отуд не чуди што је овај наставак главно творбено обележје свију женских имена у испитиваном антропонимикону:

Агнија	Кадивка	Радовинка
Вилогорка	Комненија	Разуменка
Гаврила	Крстана	Рајна
Годимирка	Лада	Росенија
Госпава	Милеса	Смиљана
Докна	Милуша	Спасенија
Достана	Миљана	Стамена
Дрена	Мирисава	Танкосава
Желимирка	Митра	Тихосава
Златомирка	Његомирка	Томанија
Иконија	Огњана	Ћерана
Јасенка	Пауна	Чарна
Јевдокија	Петкана	Шакота.
Јелисавка	Пламенка	

Суфикс *-a* има двојаку функцију: као флективне морфеме, његова служба је граматичке природе, а као моционог суфикса, његова је улога деривациона.

Б. Ћорић (1982: 150) примећује да га „налазимо у саставу других моционих суфикса (*-ица*, *-ка* итд.), али и у речима у којима се он доиста јавља као моциони формант, исп. *кум – кума*, нпр.“.

Деривација, као најчешћи творбени принцип, примењена је и на антропониме *Дрена*, *Јасенка*, *Крстана* и др.

Уместо *-ø*, као ознаке именица мушког рода на сугласник, јавља се деривациони суфикс *-a*, као типична ознака именица женског рода I Стевановићеве деклинационе врсте.

Творбена анализа наведених женских имена показује да срастањем основе и наведених моционих суфикса „основински део не доживљава никакве промене на морфемској граници“ (Ћорић 1992: 36).

3.2.1.2.2. Мушка имена на *-a*

Благота

Завиша

Вукеља

Мркша

Вукола

Како Б. Ћорић (1991: 296) истиче, „лично име разликује род, па се говори о мушком и женском имену, а на морфолошком плану се, у већини случајева, такве именице препознају лако по својим завршецима и по типу деклинације“.

Одступање од наведеног правила тиче се мушких имена са антропонимским формантом *-a*, односно *-ица*, која улазе у фонд српског антропономастикона: *Тома*, *Јова*, *Сима*, *Жика*; *Јовица*, *Перица*, *Радојица*, *Милојица* и др.

У ове ономастичке специфичности треба укључити и мушка и женска имена која карактерише идентичан фонетски облик, а код којих је природни род препознатљив само кроз њихов прозодијски лик (уп. *Лука*, м.р. и *Лука*, ж. р.).

Такође, требало би обратити пажњу и на лична имена код којих се граматички и природни род могу очитовати само у контексту будући да им се и акценат поклапа (исп. *Сáва, Пéра, Ва̀ња, Сàша, Миња* итд.).

Творбене и акценатске специфичности овога типа често су у зависности од говорног ареала на ком се употребљавају.

3.2.2. Суфикс *-сав(а)*

Танкосава

Тихосава

Суфикс *-сав(а)* се јавља у фемининима *Танкосава* и *Тихосава*. У РЛИС се оставља могућност да је овај антропоформант у ствари пунозначна лексема, односно мушко име *Сава*. У том смислу су ова два антропонима композитна имена, састављена из придева *танак*, односно *тих* и поменутог антропонима *Сава*.

3.2.3. Суфикс *-уша*

Милуша

Суфикс *-уша* је „наслеђен из прасловенског језика“ и „по пореклу је конглутинат“ (Ђорић 1982: 149). Његова функција била је двострука: моциона – „у творби се ослањао на корелативни мушки суфикс“ и самостална творбена – „образовао је називе за бића женског пола самостално, непосредно од основе“ (Ђорић 1982: 149).

У савременом српском језику, продуктивност овога суфикса није изразита, а једина именица у наведеном ономастикону њиме деривирана јесте женско име ***Милуша***.

Б. Ђорић примећује да се „стиче утисак да се у изведеницама са овим формантом чува именовање по мужу“ (Ђорић 1992: 35), које је рефлекс наслеђа

старог словенског патријархата. Ипак, он истиче и да „изведенице на *-уша* с мушким корелативом нису бројне“, те наводи примере *простракуша* (*простак*), *плавуша* (*плавац*), итд. (Ђорић 1982: 149).

Исти аутор тврди и да се у *женским презименским варијантама*¹² „у читавом низу потврда овај суфикс додаје на окрњену презименску базу: *Бјелануша* (Бјелановић), *Гњидуша* (Гњидић), *Предојуша* (Предојевић) итд.“ (Ђорић 1992: 35).

Ако би се исти деривациони принцип применио на име *Милуша*, дошло би се до потенцијалног решења да је дато име изведено од презимена *Милић* (< *Милијић* < *Милиј(а) + ић*), спајањем основе *мил-* и суфикса *-уша*.

Ипак, више је вероватно да се наведеним примером илуструје посредни тип номинације, односно именовање по мужу. Као разлог таквог обичаја у номиновању жена, Р. Маројевић (1984: 185) наводи да „лично име у именовању жена није имало онај друштвени значај као што је имало име по мужу“. У том смислу, могло би се закључити да је мотивна реч у феминину *Милуша* по пореклу андроним у чијем се корену налази *-мил*.

У самосталној употреби домаћег суфикса *-уша* приметна је његова наглашена негативна експресивност. Пејоративна нијансираност овог форманта запажа се у именицама женског рода: *аљк(ав)уша*, *гњидуша*, *простракуша*, *смр(а)душа* итд. У већини ових назива, мотивациону подлогу чине именске речи мушког рода (придев *аљкав*, именице *простак* и *смрад*).

Говорећи о подручјима употребе овог творбеног форманта, Р. Бугарски (2003: 55) истиче да једна од прагматичких функција суфикса *-уша* указује на „одбојне или неморалне жене“. У том смислу, овај суфикс одсликава афективан однос изузетно негативног значењског интензитета.

Мотивна корелација између мушког и женског назива приметна је и у апелативу *солдатуша* (и у њему значењски сродним примерима: *генералуша* и *војникуша*). У речи *солдатуша*, поред основне семантике: „војникова жена“, присутно је и пејоративно експресивно значење: „она која иде, која се љубака са војницима“ (РСЈ 2007: 1251).

Ипак, бројни су и примери у којима „не постоји [...] семантичка веза са одређеним мушким називом: *говоруша*, *намигуша*, *неродуша*, *торокуша* итд.“

¹² Термин *женска презименска варијанта* в. у: Ђорић 1992: 35.

(Ћорић 1982: 150), а такав је и наведени апелатив *гњидушa*, за коју је као мотивна реч послужила именица женског рода: *гњида*.

Међутим, у ономастичким истраживањима овај суфикс није увек перципиран као негативно експресиван. Наиме, Ж. Бјелановић (1982: 182) бележи женске хипокористике деривиране овим формантом: „*Anduša, Katuša, Manduša, Vajkuša* itd.“.

У светлу изнетих тврдњи, ваљало би оставити могућност и другог тумачења овог суфикса као бар делимично позитивно конотираног.

Будући да основу имена *Милуша* чини корен позитивне семантичке вредности: *мил-* (уп. имена од мила: *Милан, Миленко, Милован* и др.), док је његов творбени формант *-уша* обично перципиран као суфикс пејоративног набоја, изван социолингвистичког контекста тешко је установити социјалну и емотивну мотивисаност овог антропонима.

3.3. Инфикси

3.3.1. Инфикс *-мир-*

Годимирка

Златомирка

Његомирка

Као први елемент у двотематским именима, корен *-мир-* се јавља у именима типа *Мирољуб, Мирослав, Миродраг* и др. Редукцијом двочланих антропонима, овај елемент је постајао самосталан и преузимао је функцију хипокористика: **Mirъ*, односно *Мир* (о детаљнијем приказу еволуције прасловенског **Mirъ* од творбеног форманта до хипокористичног имена в. у: Јовићевић 1987: 230).

Са друге стране, у Скоковом *Etimologijskom rječniku* (1971: 180), под одредницом *bogat*, бележи се инфиксална морфема *-мир-*, као саставни елемент композитних имена. Овај аутор тврди да се „*dvočlano staroslovensko ime na -mir- ne dá dokazati. Prema tome će Bogomir biti neologizam*“.

У складу са наведеном тврдњом, и наши композитни феминини *Годимирка, Златомирка* и *Његомирка* могли би се сматрати неологизмима иако су коиноним

њега (ЕРХСЈ 1971), као и корен *мир*- означени као прасловенски (Јовићевић 1987: 230; Шћепановић 1997: 48).

3.4. Напомене о резултатима творбене анализе крематопнимског система

Резултати творбене анализе наведеног антропонимикона показују деривацију као најпродуктивнији вид грађења именâ (19 мушких и 25 женских антропонима), док су остали начини творбе мање продуктивни: комбинована творба (1 мушко име и 2 женска), слагање (3 мушка имена и 5 женских) и супстантивизација (1 мушко име и 5 женских).

IV РЕГИСТАР ЛИЧНИХ ИМЕНА

4.1. Мушка имена

Алимпије, Вук ово име нотира у његовим двама фонедским варијантама: *Алемпија* и *Алемпије* (СР 1, 2) и наводи њихово порекло у латинском облику *Alypius*. ЕРХСЈ и ПИ ово име не бележе. РЛИС наводи грчко порекло овог имена: „‘Αλῦπιος – безбрижни, име хришћанског светитеља“. У РСАНУ се ово име налази у двама прозодијским ликовима: *Алимпије* и *Алимпије*. Будући да се феминин *Алимпија* тумачи као „име у ређој употреби“ (РСАНУ), то би се и за мушко име *Алимпије* могао донети исти закључак о његовој актуелној прагматичности.

Андријаш, изведено од *Андриј(а) + аш*; варијанта имена *Андрејаш*, насталог од грч. Ἀνδρέας – храбар, мужеван, код нас изговараног као *Андрејаш* (РЛИС, ПИ). Код Вука је ово име забележено са акцентом који је приказан и са немачким, односно латинским еквивалентом: *Undreas, Andreas* (СР 1, 2), док је код Скока ово име заведено под одредницом *Andrej*, са податком да је забележено у XVI веку (ЕРХСЈ). Овај антропоним је познат и из народне бугарштице *Марко и Андријаш*, што бележи и РСАНУ. У СМЕР се бележи да је Андрија „један од дванаесторице апостола (брат апостола Петра)“, као и да је „народни култ апостола Андрије познат код свих Словена“, те да се у њему могу издвојити „две самосталне традиције: поштовање *А.* као покровитеља брака, оличења мушког начела (у складу с грчком етимологијом његовог имена) и као господара дивљих животиња (медведа и вукова)“ (СМЕР 2001).

Берослав, код Вука и Скока нема овог антропонима. Не бележи га ни ПИ. Међутим, под одредницом *брати* Скок нотира да је у питању „sveslavenski glagol primarne klase iz praslov. doba s prijevojem *e* u prezentu, *ь* u infinitivu (stcslav. *bero, bьrati*) [...]“ (ЕРHSЈ). Међу четири основе овога глагола он сврстава и основу *бер-*, која представља коренску морфему имена *Берослав*. Као фонедску варијанту овога имена, В. Путанец наводи име *Berislav*, са превојем коренског вокала *e:u*. За ова, сложена имена он тврди да су „naslijeđena iz praslovenskog doba“ и да „nije isključeno da su окаменјени

ostatak (prežitak) indoevropskog tipa imena-rečenice“ (Путанец 1976: IX). Анализирајући имена ове врсте, он истиче да се „u tvorbi dvočlanih imena nalazi obično u prvom dijelu jedan, a u drugom drugi slavenski korijen [...]“ (Путанец 1976: IX). Исти облик – *Берислав* забележен је и у РЛИС, као „сложено име од словенских основа“.

Благота, Вук и Скок не бележе ово име. За корен *благ-* се у ЕРСХЈ тврди да представља „sveslavenski pridjev iz praslavenskog doba“ и да је „slog *благ- nastao [...] po zakonu metateze likvida < praslav. *bolgъ [...]*“. За придев *благ* Скок истиче да „ima ulogu i u onomastici, ali izgleda da taj tip nije star jer se ne da potvrditi. Vjerojatno je kršćanskog podrijetla (prema gr. εὐχαριστός)“ (ЕРСХЈ). И РСАНУ бележи овај антропоним, али га не објашњава. У РЛИС се за овај антропоним наводи да је „изведен од корена *благ-* + *-ота*“, а ПИ додаје још и творбено решење: *Благо* + *та*.

Ако би се оним *Балгота* посматрао као антропоморфизирани апелатив *благота* (уп. *дивота*), онда би му се могло приписати значење благодати, што је семантичка дефиниција поменутог појма у РСАНУ.

Блашко, изведено од *Блаж(а)* + *ко*; име *Блажа* могло би бити хипокористик од *Благоје* (од псл. прид. **bolgъ(јъ)*; Шћепановић 1997: 47), али и варијанта имена *Блаж* од лат. *Blasius*, име хришћанског светитеља (РЛИС, ПИ). Ово име је забележено код Вука са дугоузлазним акцентом, као *Блашко* (СР 1, 2), док Скок под одредницом *Vlaž* бележи његов хипокористик из XV века – *Vlaško* (ЕРХСЈ). Ово име се у РСАНУ нотира у двама прозодијским варијантама: *Блашко* и *Блашко*, као хипокористик од *Благоје*, *Блаж*.

Божитко, изведено од *Бож(а)* + *итко*; име *Бож* могло би бити хипокористик од *Божидар* (превод грч. имена Θεόδωρος), *Богољуб* (превод грч. имена Θεόφιλος), *Богослав* (сложено име од словенских основа) (РЛИС, ПИ). Код Вука нема помена овог имена, док се код Скока, под одредницом *bogat* бележи „dalmatinsko ime iz perioda XIV–XVII stoljeća – *Vožićko*“ (ЕРХСЈ), које се може сматрати варијантним ликом имена *Божитко*.

Бокчин, изведено од корена *бог* + *чин*, или *Бок(а)* + *чин*, при чему је *Бока* хипокористик од *Богослав*, *Божидар* и сл. (РЛИС, ПИ). Код Вука и Скока ово име се не бележи. Под одредницом *бог*, у СМЕР се нотира „општеслов. **богъ*, исконска реч или позајмљена из иранског; вероватно,

првобитно значење – 'онај који даје благо, богатство' – у књишко-црквеној традицији, врховно биће које поседује највиши ум, апсолутно савршенство и свемоћност“ (СМЕР 2001).

Бранош, изведено од корена *бран* + *ош* (РЛИС, ПИ). Вук и Скок ово име не нотирају.

Вукеља, Вук ово име бележи као помен *vīgī*, са краткоузлазним акцентом на првом слогу: *Вукеља* (СР 1) и са краткосилазним акцентом на првом слогу: *Вукеља* (СР 2). Код Скока нема помена овог имена, док га РСАНУ нотира и као лично име, и као презименски облик. У РЛИС и ПИ се наводи да је овај оним „изведен од *Вук-* + *-еља*“.

Вукмиљ, варијанта имена *Вукмил*, које је сложено име од словенских основа: *Вук* + *миљ* (РЛИС, ПИ). Вук бележи ово име са краткосилазним акцентом и постаценадском дужином коју маркира знаком за данашњи дугосилазни акценат – *Вукмиљ* (СР 1, 2). Код Скока се, под одредницом *vik* налази фонетска варијанта овога имена: *Vukmil* (ЕРСХЈ).

Вукола, варијанта имена *Вукол*, од грч. Βουκόλος, пастир, име хришћанског светитеља (РЛИС, ПИ). Вук ово име бележи са краткоузлазним акцентом: *Вукола* (СР 1), али и са краткосилазним: *Вукола* (СР 2), док Скок ово име не нотира. У РСАНУ се наводи само друга Вукова прозодијска варијанта овог имена.

Годеч, изведено од *Год(а)* + *еч*. *Год(а)* може бити хипокористик од *Гедеон* (од хебр. *Gid'on* – онај који сече, име једног од библијских судија), или од *Годеслав*, имена сложеног од словенских основа (РЛИС, ПИ). Вук ово име записује са краткоузлазним акцентом: *Годеч*, што је забележено и у РСАНУ. Скок под одредницом *god* нотира *Godeč* као хипокористик од *Godebratъ*, из дечанске хрисовуље из XIV века (ЕРХСЈ).

Дабижив, сложено име од три елемента: *да*, *би*, *жив* (РЛИС). Вук ово име бележи са краткоузлазним акцентом: *Дабижив* (СР 1, 2), док га код Скока нема. Овај антропоним В. Путанец нотира као остатак астечког и санскридског двочланог типа имена, тзв. „*ime-gečenicu*“, односно „*poimen verbum*“, чије је пун семантички садржај: „*da bi bio živ*“ (Путанец 1976: IX). У РСАНУ је ово име забележено са Вуковим акценатским решењем, уз које се

наводи и женска антропонимска варијанта: *Дабижива*, са истим акцентом на иницијалном слогу.

Бенадије, варијанта имена *Генадије*, од грч. Γεννάδιος – благородни, име хришћанског светитеља (РЛИС, ПИ). Ни Вук, ни Скок не бележе ово име. У РСАНУ се ово име нотира са краткоузлазним акцентом на средњем слогу: *Бенадије*, при чему се наводи и његова женска варијанта: *Бенадија*, као и мовирано презиме: *Бенадић*.

Завиша, Вук ово име записује са краткоузлазним акцентом: *Завиша* (СР 1, 2), а тај облик је нотира и у РСАНУ. Скок не бележи овај антропоним, док се у РЛИС и ПИ наводи порекло овог имена у ониму *Завид*, односно *Завида*, који представља „заштитно име настало од глагола *завидети* [...], забележено у многим словенским средњовековним споменицима“. Профилактичку функцију имена *Завид*, а посредством њега и имена *Завиша*, М. Грковић илуструје наводима Т. Маретића: „*Davši roditelji djetetu ime Zavid ne boje se više da će mu nauditi kaki zli dusi; ta dijete je i onako izvrgnuto zavisti, njemu svi zavide, čemu dakle da mu osim toga zavide zli dusi? Mislim da Zavid znači cui invidetur*” (РЛИС).

Мојсило, Вук овај антропоним бележи са дугоузлазним акцентом: *Мојсило*, и упућује на његову варијанту *Мојсије* и изворни облик *Moses* (СР 1). У фонетској варијанти овога имена – *Мојсил*, он наводи изворну форму: *Moyses*, илустровану примером *цар Мојсил* (СР 1, 2). Скок ово име бележи под одредницом *Мојсеј*, са напоменом да је суфикс *-иј(а)* замењен наставком *-ил* (ЕРСХЈ 1971). Као етимолошко одређење имена *Мојсеј*, наводи се латински облик који му непосредно претходи: *Moyses*, настао од грчког имена *Μωσής*, које је, опет, рефлекс хебрејског *Мōше* (ЕРСХЈ). РЛИС и ПИ такође виде ово име као варијанту имена *Мојсеј*, чије је порекло у поменутом хебрејском имену *Мōше*, што је „библијско име јеврејског законодавца“ (РЛИС).

Мркша, Вук ово име записује са краткоузлазним акцентом: *Мркша* (СР 1) и са краткосилазним: *Мркиша* (СР 2). Код Скока нема овог антропонима. У РСАНУ се бележи друго Вуково акценатско решење, са додатним значењима надимка и презимена. РЛИС и ПИ нуде морфолошку анализу овога имена: „изведено од *мрк-* + *-иша*“. У РЛИС се уз ово име

упућује на антропоним *Мркан*, а уз њега се наводи да су „имена са основом *мрк-* заштитног карактера као *Мргуд*, *Мрђан* итд.“.

Наљешко, Вук и Скок не бележе овај оним. У РСАНУ је забележен дијалекатски суперлативни облик прилога *лијено* – *наљеше* и *наљеше*. Морфосемантичком анализом имена *Наљешко* могло би се доћи до мотивне речи *наљеш* (вероватно придева), деминутивног суфикса *-ко* и хипокористичне семантичке нијансе: „онај који је најлепши“. Међутим, у РЛИС се наводи да је ово име „изведено до *наљеш-* + *-ко*“, а затим се, преко прелазног облика *Налешко*, упућује на име *Належа*. За овај антропоним тврди се да је „име истог значења као *Најдан* и *Наход*“ и да је „постало од основе глагола *наљести* – *наићи*, или од лат. *Natalis*“ (РЛИС). У ПИ се наводи да је ово име „изведено од *наљеж* + *ко*“.

Никашин, изведено од *Ник(а)* + *шин*, или од *Никаш* + *ин* (*Никаш* < *Ник(а)* < *Никанор*, грч. Νιχάνωρ или од *Никола*, грч. Νικόλαος – народ побеђује, име хришћанског светитеља (РЛИС, ПИ). Код Вука је ово име забележено са краткоузлазним акцентом: *Никашин*, са додатком о мотивном имену – *von Никола* (СР 1, 2). Код Скока нема помена овог имена, док се у РСАНУ прихвата Вуково прозодијско решење.

Пребислав, у РЛИС стоји само *Превислав* и *Предислав* (оба су сложена имена од словенских основа), па би се *Пребислав* могао сматрати фонетском варијантом наведених антропонима. У ПИ, под хипокористиком *Preda* наводи се *Predislav* као официјелно име. Вук и Скок не бележе овај антропоним.

Радосије, не помиње се ни у једном од наведених речника. Структура овога имена могла би се представити на следећи начин: корен *рад-* + грч. инфикс *-ос-* (уп. *Христос*) + слов. суфикс *-(и)је* (уп. *Милентије*, *Ђорђије* и сл.).

Сладоје, изведено од корена *слад* + *оје* (РЛИС, ПИ). Вук овај оним бележи са краткосилазним акцентом: *Сладоје* (СР). Код Скока се под одредницом *sladak* нотира антропоним *Sladoje* (ЕРХСЈ).

Стојак, изведено од корена *стој* + *ак* (РЛИС, ПИ). Вук ово име бележи са краткосилазним акцентом: *Стојак*, док га код Скока нема. Под претпоставком да мотивну реч овог имена представља имперфективни глагол

стајати, односно коренска морфема *стај-* [у својој фонетској варијанти, са превојем вокала: *стој-* (уп. 2. л. јд. императива *стој*)], могло би се закључити да је ово име једно од имена посебне семантике, односно име са жељом у мотивационој бази. Будући да су у време патријархалне заједнице имена типа *Достана*, *Станија* и сл. била надевана женској новорођенчади, са жељом да се она престану даље рађати, теже би било уочити исту мотивисаност у мушком имену *Стојак*. Овим именом се можда имплицира „обрнута“ жеља – да се НЕ престану рађати мушка деца.

Стрезоје, Вук и Скок не нотирају ово име. У РЛИС и ПИ бележи се да је оно „изведено од *Стрез* + *оје*“, с напоменом да је антропоним *Стрез* по пореклу сложено име *Стрезоје*. У РМС 1, под одредницом *стрезати*, наводи се да је то покрајински облик глагола „*чекати, очекивати да се нешто појави*“. У том смислу, пресупонирана семантика овог антропонима је: „дете на које се (дуго) чекало“.

Тољен, у РЛИС и ПИ овог имена нема, али се наводи облик са суфиксалном фонетском варијантом: *Тољан*. Као етимолошко одређење нуди се име *Тола*, настало од *T(e)одор*, односно грч. θεόδωρος – дар од бога, име хришћанског светитеља, или име *Толислав*, сложено од словенских основа. Код Вука нема овога имена, док се код Скока оно јавља под одредницом *toliti*, као хипокористик од *Tolimir*, *Tolislav* и сл. (ЕРХСЈ).

4.2. Женска имена

Агнија, у РЛИС овог имена нема, али се упућује на име *Агна* (грч. Ἀγνή – чиста, непорочна, календарско име које има сличности са лат. *agnus* – јагње). У ПИ се овај антропоним наводи као хипокористик од *Agnija*, *Agnesa*, *Agona* и сл. Код Вука и Скока ниједна варијанта овог имена није потврђена, док се у РСАНУ као етимолошко одређење овога имена наводи грчки облик *Agnē*.

Вилогорка, Вук ово име не бележи. Одредницу *гора* он експлицира лексемом *шума* (СР 2), док јој Скок додаје сему квантитета: *velika šuma* (ЕРХСЈ).

Творбена анализа лексеме *вилогорка* показује да је у питању сложеница коју чине коренске морфеме *вил-* и *гор-* (од *вила* и *гора*), што је потврђено и у РЛИС и ПИ. Иако је појам виле везан за стару политеистичку словенску заједницу, М. Грковић за ово сложено име налази да је новијег порекла (РЛИС).

У РСАНУ се под одредницом *вилогорка* као примарно наводи значење: „горска вила“, док се као секундарно семантичко одређење бележи: „жена живе нарави, немирног духа“. Будући да је према М. Грковић овај феминин новијег постања, пресупонира се да друго наведено значење чини његову семантичку базу.

Гаврила, Вук не нотира ово име, али нуди његову мушку варијанту: *Гаврило*, за коју наводи изворни латински облик: *Gabriel* (СР 1). Као додатну илустрацију Вук бележи стихове: „Погледај му на рило, / Па му реци *Гаврило*.“ (СР 2). Код Скока нема овог имена, док се у РСАНУ оно наводи и као женски антропоним и као презиме. РЛИС и ПИ бележе да је овај оним „женски облик према мушком имену *Гаврил*, *Гаврило*“.

Годимирка, изведено од мушког имена *Годимир* (сложено име од словенских основа) + *ка* (РЛИС, ПИ). Вук не бележи ниједну варијанту овога имена, док се код Скока, под одредницом *god* мушко име *Godimir* изједначава са именом *Godomir*, из дечанске хрисовуље из XIV века (ЕРХСЈ). У РСАНУ се бележи само мушка варијанта овога имена: *Годимир*.

Госпава, Вук ово име бележи са краткоузлазним акцентом: *Госпава* (СР 1, 2), што је прихваћено и у РСАНУ. Скок овај антропоним не нотира, док га РЛИС и ПИ одређују као име „изведено од именице *госп(а)* + *ава*“. У РЛИС се још наводи и објашњење да се ово име „обично давало деци рођеној око Богородичиних празника, Велике и Мале Госпође“.

Докна, изведено од *Док(а)* + *на*, а име *Дока* могло би бити хипокористик од *Добринка*, *Евдокија*, итд. (РЛИС, ПИ). У ПИ се ово име сматра скраћеном варијантом имена *Dokana*. Вук ово име записује са краткосилазним акцентом: *Докна* (СР). Скок ово име не бележи. У РСАНУ се ово име бележи са краткоузлазним акцентом: *Докна*, са значењем личног имена и хипокористика од *Евдокија*.

Достана, женски облик према мушком имену *Достан*, које је у вези са именом *Доста*, насталим према именима *Станимир* и *Станислав*, али је ослоњено и на глаголе *достанути* и *достати* (РЛИС, ПИ). Код Вука (СР 1, 2) и у РСАНУ ово име је нотирано са краткоузлазним акцентом: *Достана*. Код Скока овај антропоним није забележен.

Дрена, Вук не бележи ово име. Ипак, он нотира име *Дренка* (у СР 1 забележено са дугосилазним акцентом: *Дренка*, а у СР 2 са краткосилазним: *Дренка*), за које се може претпоставити да представља хипокористични облик имена *Дрена*. Морфолошком анализом ове именице долази се до коренске морфеме *дрен-*, која се поклапа са апелативом *дрен*, који Вук бележи у ијекавском облику *дријен* (у СР 1 са краткоузлазним акцентом: *дријен*, а у СР 2 са краткосилазним: *дријен*), и са додатком латинског облика: *cornus mascula* (СР 1, 2). Скок нотира „sveslavenski i praslavenski“ облик *drěň* и бележи његову семантичку дефиницију: „*drijen* ne spada u vrstu bilja kao *drač*. То је veoma tvrdo šumsko drvo [...]“ (ЕРХСЈ). У ПИ се наводи антропонимско порекло овог имена („женски облик имена *Дрен*“), а не његова апелативна основа. У РСАНУ је ово име забележено са дугоузлазним акцентом: *Дрена*.

Желимирка, Вук не бележи ово име, али уз одредницу *желити* он упућује на ијекавски облик *жељети*, који експлицира као „жудјети“ (СР 1, 2). У РСАНУ се наводи мушки антропоним *Желимир*, за који се у РЛИС и ПИ тврди да представља мотивну реч за грађење изведенице *Желимирка*. Ако би се, пак, оним *Желимирка* посматрао као сложеница, онда би њен морфолошки лик био следећи: *жел-* (< *желети*) + *-мир-* + *-ка*.

Златомирка, изведено од мушког имена *Златомир* + *ка*. Име *Златомир* је „сложено име настало у новије време према именима типа *Драгомир*, *Радомир*, итд. (РЛИС). Поред наведеног творбеног решења, у ПИ се наводи још и могућност постања овог имена слагањем корена *Zlato* + *Mirka*.

Вук и Скок не бележе ово име, док је у РСАНУ нотиран само мушки антропоним *Златомир*.

Иконија, грч. *Εικονία* (РЛИС). Вук ово име акцентује краткоузлазним акцентом: *Иконија* (СР), што је прихваћено и у РСАНУ. Скок овај антропоним не наводи. У ПИ се ово име нотира као варијанта имена *Икона*, уз

тумачење да је „im. *ikona* (svetačka slika) uzeta za lično ime“, као и да се наведени антропоним узима као „sinonim ljepote“. Будући да је у српском идиомадском фонду познат компаративни израз *бити леп као слика*, наведено синонимно значење коинонима *Иконија* може се узети као пресупонирано.

Јасенка, изведено од *јасен* + *ка*, варијанта имена *Јасенија* – изведено од назива дрвета *јасен* + *ија* (РЛИС, ПИ). Код Вука и Скока овога имена нема. Фитоним *јасен*, у основи овог антропонима, врста је листопадног дрвета рода *Fraxinus* из ф. *Oleaceae* (РСЈ). У РСАНУ је забележен коиноним *јасенка*, уз који се упућује на *гаовицу*, „врсту слатководне рибе горког меса, дужине 5-6 cm“. Међутим, фитонимска основа овог антропонима може се сматрати вероватнијом.

Јевдокија, варијанта имена *Евдокија*, од грч. *Εὐδοκία* – добра воља, име хришћанске светитељке (РЛИС, ПИ).

Код Вука и Скока није забележено ово име, док се у РСАНУ оно нотира без етимолошке експликације.

Јелисавка, варијанта имена *Јелисавета*, чије је порекло у хебр. *Elišeba* – бог је заклетва, библијско име (РЛИС, ПИ). Код Вука су ова два имена дата у пару, а акцентована су на следећи начин: *Јелисавка* и *Јелисавета*. Као додатно одређење наводе се стране верзије овог имена: *Elifabeth* и *Elisabeth*, као и десетерачки стихови: „Књигу пише Московска царица, / по имену госпа *Јелисавка*¹³“ (СР 1, 2). Скок ово име не нотира, док се у РСАНУ оно бележи са Вуковим акценатским решењем.

Кадивка, Вук не нотира ово име. Ипак, као мотивна реч може се утврдити именица *кадива*, односно *кадифа*, уз коју Вук бележи *ranni bombycini genus* (СР 1, 2). Скок уз одредницу *kadif* наводи синонине: „*baršun,velut, samt*“ (ЕРХСЈ). РСАНУ нотира ово име са краткоузлазним акцентом и постакценатском дужином: *Кадивка*. У РЛИС и ПИ се ово име експлицира као изведеница од *Кадив(а)* + *ка*. Мотивна реч, антропоним *Кадива*, тумачи се као супстантивизирани облик турске речи „*kadife* < арап. *qaṭīfā* – свилена баршунаста тканина“ (РЛИС).

¹³ Име подвукао Вук.

Комненија, изведено од мушког имена *Комнен* + *ија* (*Комнен*, грч. Κομνηνός – име византијске династије узето за лично име (РЛИС, ПИ). Вук ово име бележи са краткоузлазним акцентом: *Комненија*, са наводом имена историјске личности: *Анна Комнена*. Код Скока уз одредницу *Комнен*, у значењу: мушко византијско име, стоји феминин *Комнена*, који се изједначава са *Компенија* (ЕРХСЈ). РСАНУ бележи ово име са краткоузлазним акцентом на другом слогу.

Крстана, женски облик према мушком имену *Крстан* или изведено из основе *крст* + *ана*. Мушко име *Крстан* изводи се из *Крст(а)* + *ан*, а *Крста* је превод грч. имена Σταύριος – крст, „а може бити и хипокористик од *Христифор*, *Христофор*, итд.“ (РЛИС, ПИ). РСАНУ ово име нотира са краткоузлазним акцентом: *Крстана* и са краткосилазним: *Крстана*. Овај антропоним се не наводи ни код Вука, ни код Скока.

Лада, Вук нотира мушку варијанту овога имена, са краткосилазним акцентом: *Ладо*. За овај антропоним он бележи да се „само у пјесмама припијева“, а као илустрацију наводи стихове: „Гледа мому од малена, *Ладо!* *Ладо!* / *Од малена до голема, Ладо! Ладо!*“¹⁴ (СР 1, 2). Под одредницом *Lada*, такође са краткосилазним акцентом, Скок наводи да је у питању деантропоморфизирани „рјеснички назив за уdatu ženu“. Ако се, пак, оним *Лада* посматра као лично име, онда је он могући „hipokoristik od *Vladislav*“, тврди Скок (ЕРХСЈ). Идући даље у етимолошком одгонетању овога имена, он истиче да се „*lada* тумачила i kao praslavenska boginja ljubavi“, као и да „naziv potječe iz folklor“, односно да се „dovodi u vezu sa češ. *laska* ‘ljubav’“ (ЕРХСЈ). У РСАНУ се бележи име *Лада*, у чијем семантичком одређењу стоји да представља „словенску богињу пролећа, младости и лепоте“. Овом значењу се придружује и М. Грковић, тврдећи да је, поред могућности да је у питању хипокористик или надимак од *Владислава*, ово име било резервисано за „богињу брака и љубави у словенској митологији“ (РЛИС). Овом значењу М. Босанац додаје и дескриптивно значење: „*ljublјena, mila*“ (ПИ).

Прозодијско обележје овога онима – дугоузлазни акценат, такође сведочи о његовом женском пореклу. Наиме, по правилу о акцентуацији

¹⁴ Име подвукао Вук.

женских двосложних имена са дугоузлазним акцентом, у вокативу се тај акценат замењује дугосилазним (тип *Маја* : *Мајо*, *Јана* : *Јано* и сл.). У том смислу, са сигурношћу се може рећи да као припев у лирској песми Вук наводи мушку варијанту овога имена, која и у номинативу, и у вокативу има исти, краткосилазни акценат: *Ладо*.

Милеса, Вук и Скок не бележе ово име, док је у РЛИС и РСАНУ оно нотирано али без експликације. Творбеном анализом овог антропонима (коју нуди и ПИ) може се издвојити стари словенски корен *мил-* и архаични суфикс *-еса*, који се јавља у малобројним плуралним облицима коинонима типа: *небо* (*небеса*), *чудо* (*чудеса*), *тело* (*телеса*) и сл. Као антропоформант, овај наставак није високо продуктиван и јавља се у именима типа *Агнеса*, *Веса*, *Деса*, *Реса* и сл.¹⁵

Милуша, име изведено од корена *мил* + *уша* (РЛИС, ПИ). Нема навода овог имена код Вука и Скока, али га РСАНУ бележи.

Миљана, женски облик према мушком имену *Миљан* или изведено од *Миљ(а)* + *ана*. Облик *Миља* може бити од *Милован* (трпни придев од гл. *миловати* узет за лично име) или од *Миодраг* (сложено име од словенских основа), итд. (РЛИС, ПИ). Вук ово име акцентује краткоузлазним акцентом: *Миљана*, што је прихваћено и у РСАНУ, док га Скок не наводи.

Мирисава, Вук и Скок не бележе ово име, док је оно у РСАНУ наведено као женска варијанта имена *Мирисав* (оба са краткоузлазним акцентом на првом слогу).

У РЛИС се овај облик бележи као варијанта непотврђеног имена *Мирислава*, док се у ПИ као порекло овога имена наводи „*pridjev mirisava* uzet za lično ime“, али и могућност *Mir-i-Sava*, *Miri-Sava*.

Митра, варијанта имена *Дмитра*, што је женски облик према мушком имену *Дмитар*, односно *Димитрије*, од грч. Δημήτριος – род земљин, име хришћанског светитеља. „Постало је од имена Деметре, богиње земљорадње и плодности у грчкој митологији“ (РЛИС, ПИ). У ВРСРИ и ПИ се под одредницом *Митра* наводи порекло од „перс. *mihtra(c)* митол. у староперсијској религији, бог дана и сунца; његов култ је био нарочито

¹⁵ Имена наведена према РЛИС 1977.

развијен у првим вековима хришћанства“. У ПИ ово име се наводи и као хипокористик од *Dimitra*, *Dimitrija*, и сл. Вук ово име бележи са дугоузлазним акцентом: *Mumpra*, што је прихваћено и у РСАНУ. Код Скока, под одредницом *mitra* (која се изједначава са акценадским ликом *mitra*), у значењу: бискупска или владичанска капа, наводи се да је тај облик настао „укрштањем са именом *Dmitar*“, које је забележено још у XV веку (ЕРХСЈ).

Његомирка, у РЛИС ово име није потврђено. У ПИ се наводи да је оно сложено од *Njegomir* + *ka*. И у РСАНУ се наводи само мушко име, у два прозодијска варијантама: *Његомир* и *Његомир*. Вук не бележи ниједан од наведених облика. Код Скока се, под одредницом *njega* (екав. *нега*), у значењу: „*praslóvensko ljubav, milovanje, maženje*“, налази ово име, уз коментар да је корен *njeg-* „*veoma raširen u antroponimiji: Njegoslav, Njegomir, itd.*“ (ЕРХСЈ), па би се могло закључити да феминин *Његомирка* представља варијанту мушког оних *Његомир* (екав. *Негомир*), што је сложено име од словенских основа (РЛИС). Облик *Његомир* се још јавља и као презименска варијанта (Мерима *Његомир*, естрадна уметница).

Огњана, настало према мушком имену *Огњан*, у чијем је корену „општесловенска реч узета за заштитно име“ (РЛИС, ПИ). Вук ово име бележи под краткоузлазним акцентом: *Огњана*, што је прихваћено и у РСАНУ. Овај антропоним се код Скока наводи под одредницом *oganj*, уз мушки оном *Ognjan* (ЕРХСЈ). Будући да се у РМС 1 се уз одредницу *огњан* упућује на придев *огњен*, чије је значење „који се односи на огањ, на ватру, ватрен“, може се закључити да је и феминин *Огњана*, настао супстантивизацијом од поменутог адјектива *огњан*, дескриптивне семантике: „ватрена“.

Пауна, настало према мушком имену *Паун*, од итал. *raone* или *ravone* – назив птице (*Pavo cristatus*; РМС 1) узет за лично име (РЛИС, ПИ). Вук ово име бележи са краткоузлазним акцентом: *Пауна* (СР), док га Скок не нотира.

Петкана, изведено од *Петк(а)* + *ана*, а *Петка* је превод грч. имена *Παρασκευή* – дан пре суботе (РЛИС, ПИ). Вук ово име бележи са краткоузлазним акцентом: *Петкана*. У Скоковом речнику, под одредницом *pet* бележи се хипокористик *Petkana* (ЕРХСЈ).

Пламенка, изведено од именице *плàмѐн* + *ка* (РЛИС, ПИ) или од адјектива *плàмен*. У РЛИС се наводи да овај оним „по значењу долази у категорију имена *Искрослав, Огњан, Огњана*, итд.“. Вук и Скок не бележе ово име.

Радовинка, изведено од *Радовин(а)* + *ка*, а *Радовина* је изведено од корена *рад* + *овина* (РЛИС). У ПИ се наводи још и творбена солуција *Rado – Vinka*.

Нема навода овог имена код Вука и Скока. У РМС 1 се уз фонедски варијантну одредницу *радованка* упућује на именицу *радосница*, чије је друго значење атрибуто: „који одражава радост, весеље“. У том смислу имплицирано значење феминина *Радовинка* могло би бити: „она која се радује, весели“ и сл.

Разуменка, изведено од мушког имена *Разумен* + *ка*, а *Разумен* је изведено од *Разум* + *ен* (РЛИС, ПИ). Како се у РЛИС наводи, „Т. Маретић мисли да је именица *разум* узета за лично име, али није искључено да је од грч. 'Εράσμος – мио, име хришћанског светитеља“ (РЛИС). Код Вука и Скока нема помена овог имена.

Рајна, изведено од *Рај(а)* + *на*, а *Раја* може бити хипокористик од сложених словенских имена *Радмила, Радослава*, итд. (РЛИС). Вук ово име бележи са дугосилазним акцентом: *Рајна*, док се код Скока оно не помиње. РМС 1 нотира придев *рајнѝ, а̇, њ̇*, са два значењима: „1. који је у рају; покојни. 2. рајски.“

Росенија, ово име, са фитонимом као мотивационом базом, не наводи се ни у једном од поменутих речника. По угледу на имена сличног творбеног лика (*Спасенија, Миленија, Комненија* и сл.), морфолошком анализом се може доћи до корена *рос-* (од лат. *rosa* – ружа), инфикса *-ен* и суфикса *-ија*.

Смиљана, изведено од назива цвећа *смиљ(е)* + *ана* (РЛИС, ПИ). Скок ово име не бележи, док га Вук нотира са краткоузлазним акцентом: *Смиљана*. У Предговору *Српском рјечнику* 1818 (СР 1966: VI), опсервирајући о тадашњем стању у српској писмености, Вук духовито примећује да се „сад [...] не треба чудити зашто се у нас књиге пишу 'по правиламъ бабы Смиляны“, односно без икаквих граматичких и правописних правила. Творбеном анализом могуће је утврдити именску основу датог антропонима

(уп. израз *смиље и босиље*, односно *смиље и ковиље*¹⁶) или, пак, његову глаголску основу, насталу од имперфективног глагола *смиловати се*. У РМС 1 се под одредницом *смиље* бележи да је у питању „1. а. биљка из пор. главочика *Antennaria dioica* и *Helichrysum*; б. биљка из пор. лепирњача *Melilotus italicus*. 2. фиг. мила и драга особа“.

Спасенија, изведено име од мушког имена *Спасен* + *ија*. Порекло имена *Спасен* је у *Спасоје*, које је постало „према типу лат. и грч. личних имена *Pascalis*, *Anastasius*“ (РЛИС, ПИ). Вук ово име акцентује краткоузлазним акцентом: *Спасенија*. У ЕРХСЈ се, под одредницом *spasti*, наводи исто етимолошко-семантичко одређење као и у РЛИС.

Стамена, женски облик према мушком имену *Стамен*, које може бити „придев *стамен* узет за лично име, али није искључено да је хипокористик од *Стамам*“ (РЛИС, ПИ). Вук ово име акцентује краткосилазним акцентом: *Стамена*. Под одредницом *staman* Скок наводи да је то „*pridjev izveden s pomoću sufiksa -ьn od praslovenske osnove *stam-*, *raširene na -m od stati [...], na -en [...]* – *stamen*. Odatle imena *Stamen* (XV – XVIII st.), *Stamena* f (XV – XVI st.) [...]“ (ЕРХСЈ). Под одредницом *стамен* у РСХКЈ се наводи семантичка експликација: „који се не крши, не ломи, чврст, сигуран“.

Танкосава, исто име као *Танкослава* (сложено име од словенских основа), „само је *л* нестало иза *с*“ (РЛИС). Босанац дозвољава и творбenu могућност *Tanko – Sava* (ПИ). Вук наводи ово име са краткоузлазним акцентом, и то на првом слогу: *Танкосава* (СР). Код Скока се, под одредницом *tanak* налази „*žensko ime sa sufiksom -ava: Tankosava*“ (ЕРХСЈ).

Тихосава, Вук и Скок ово име не бележе. Морфолошком анализом овога антропонима могуће је издвојити придев *тих* као његову мотивациону базу. Други део овог сложеничког имена представља корен *сав-* (< *Сава*). У ПИ се наводи да је ово сложено име од „*Tiho + Sava*“, док се у РЛИС за њега тврди да је „исто име као *Тихослава*, само је *л* нестало иза *с*“. За антропоним *Тихослава*, пак, забележено је да је „сложено име од словенских основа“ (РЛИС).

¹⁶ Овај други израз в. у РМС 1, под одредницом *смиље*.

Томанија, изведено име од мушког имена *Томан* + *ија*, а *Томан* је од *Том(а)* + *ан*, које је преко грч. *Θωμάς* стигло из хебр. *tě'ōt* – близанац, библијско име, један од дванаесторице Христових апостола (РЛИС, ПИ). Ово име Вук бележи са краткоузлазним акцентом: *Томанија*, док га код Скока нема.

Ђерана, варијанта имена *Кђерана*, које је настало од именице *кђер* + *ана* (РЛИС, ПИ). Код Вука је ово име нотирано, али без прозодијског обележја. Нема навода овог имена код Скока.

Чарна, „придев *чарна* и значењу: црна, који се често среће у поезији, узет за лично име“ (РЛИС). Босанац овој експликацији додаје и значење: *dražesna* (ПИ). Вук не нотира ово име. Под одредницом *čar* у Скоковом речнику стоји да је то „baltoslovenski magijski termin iz praslovenskog doba [...] Odatle deminutiv [...] *čaran, -rna*“ (ЕРХСЈ). У РМС 1 се двородна именица *чар* тумачи као „оно што привлачи, заноси, задивљује; драж“.

Шакота, име није потврђено ни у једном од наведених речника. У ПИ се наводи женско име *Šaka* као хипокористик од „*Šakira*, (арап.-тур.), *zahvalna*, 'она која zahvaljuje'“ (ПИ).

Будући да је антропоним *Шакота* етимолошки и семантички непрозиран, његовом евентуалном морфолошком анализом могла би се утврдити следећа творбена структура: корен *шак-* (од хипокористика *Шака* или од апелатива *шака*, лат. *manus*) и суфикс *-ота*, потврђен у именима типа: *Живота*, *Вукота*, *Доброта* итд. (као и у именима са суфиксалном фонетском варијантом *-ета*: *Вучета*, *Радета*, *Савета* и др.).

Ж. Бјелановић (1982: 181) бележи хипокористичну конотираност суфикса *-ота* и његове гласовне варијанте *-ета*.

V ZAKЉUЧНЕ НАПОМЕНЕ

Испитивањем савременог крематонимског подсистема, који је био предмет овога рада, омогућено је сагледавање архаизираних српских антропонима.

Синхронијским аналитичким приступом тежило се пружању што детаљнијег дескрипционог одређења регистрованих имена, при чему се ослањало на морфосемантичку и лексичку природу онимâ.

Дијахронијски план је дотакнут кроз етимолошки ниво обраде именâ, у мери у којој је то дозвољавала испитивана грађа и доступна литература.

У складу са наведеним параметрима, извршена је систематизација крематонима.

Резултати морфосемантичке анализе антропонима показују висок степен заступљености словенских имена и имена од словенских основа (46). Од митолошких имена забележена су 3. У преузетим и преведеним именима највећи број је оних из грчког и латинског језика (15), док их је најмање из хебрејског (4) и староперсијског и арапског, односно турског (2). Календарских и тефоричких имена укупно је 10, док је библијских имена 3. Од епонимских антропонима забележен је само један. Профилактичких имена¹⁷ нотирано је укупно 21, док имена са позитивном жељом у мотивационој бази има 24. Негативно мотивисаних онима знатно је мање, свега 2.

Ако се занемари меркантилна мотивација произвођача, номинација домаћих прехрамбених производа помало застарелим личним именима представља добар поступак окретања српској ономастичкој баштини.

У савременом потрошачком друштву, у време масовне културе, када српски антропонимски и посебно крематонимски систем трпе велики морфофонолошки и нарочито лексички утицај страних језика (на првом месту енглеског), и када је

¹⁷ У профилактичка имена нису убројана календарска, односно тефоричка имена, за које је познато да им је примарна улога у номиновању новорођенчади управо заштитна.

експанзија помодних имена веома изразита, својеврсни повратак у прошлост, парадоксално, чува будућност српског ономастичког система.

Анализа новог српског крематонимикона могла би бити употпуњена етикетном поруком истакнутом на производима који се продају у оквиру пројекта *Негујемо традицију, стварамо будућност*:

ЛЕПА СТАРА СРПСКА ИМЕНА

Наш народ је богат именима. Свако од њих је лепо на свој начин и носи причу о настанку или карактеру особе која га је прва понела. Многа од тих имена данас су заборављена. Зато смо одлучили да их вратимо у живот данашње Србије кроз производе *Укуси Србије*.

Да се лепа, стара српска имена упамте и надевају новим поколењима.

Иако је значај ових речи умногоме комерцијалне природе, а њихов основни циљ остварење материјалне добити, ипак се може веровати да се овом поруком експлицира суштина номинације крематонима архаичним српским антропонимима.

Овај стилизовани текст, неопходно је рећи, у својој прегнантности и естетичности, представљао је есенцијалну мотивацију за писање овога рада.

Будући да одсликава синтезу српског именословног наслеђа и савременог крематонимског система, анализирани крематонимикон, без обзира на своју примарну меркантилну вредност, од несумњивог је лингвистичког, културолошког и прагматичког значаја.

Уз све недостатности у приступу и анализи ексцерпираних грађа, овим скромним прилогом проучавању српске антропонимије и актуелне крематонимије, пружен је увид у један нови или, боље рећи, обновљени начин номинавања продуката српске привреде архаичним српским именима, с тенденцијом њихове поновне актуелизације и имплементирања у антропонимској пракси.

ПРИЛОЗИ:

Сл. 7
Брашно

Сл. 8
Печурке

Сл. 9
Ракије

Сл. 10
Чајеви

Сл. 12
Вина

Сл. 13
Јуфка

NEW SERBIAN CHREMATONYMS

Abstract

This treatise introduces the current chrematonymic¹⁸ subsystem which is particular because it is motivated by archaic Serbian names.

The commercial project titled *Tastes of Serbia - Cherishing Tradition, Creating a Future* includes a process of anthropomorphization¹⁹, by which the archaic Serbian anthroponyms²⁰ take on the function of naming alimentary products. This fact was used as a standard in forming the corpus.

A morphosemantic and etymological analysis of the chrematonyms is presented following the introductory considerations of the pragmatic aspect of anthropomorphization.

Given that this material was excerpted during the year 2012, the masculine and feminine anthroponyms used in naming these products were found to be highly archaic in the perception of contemporary speakers of the Serbian language. This makes them, in a particular way, especially interesting and appealing. The etymological and formative-semantic analysis of given chrematonyms is, therefore, taken as a goal of the presentation and synchronous examination of this chrematonymic subsystem. A secondary purpose is revealed in popularization and reactualization of these archaic anthroponyms.

Given that there is no established methodological procedure for analyzing and distributing the onomastic material, this paper has organized it according to the linguistic origin of the onym and processed it morphophonologically, etymologically and

¹⁸ **Chrematonym**: an object, a product of material culture (Podoljskaya 1978). All entries from: Podoljskaya 1978. translated by I.P.

¹⁹ **Anthropomorphization**: the process of deriving a proper noun from an appellative; naming of animals, objects or phenomena using human names (Podoljskaya 1978).

²⁰ **Anthroponym**: a type of onym; personal name, last name, nickname, pseudonym, cryptonym (Podoljskaya 1978; Vidoeski et al 1983)

semantically, using as a model the *Name List of the Valjevo Petnica* (Šćepanović 1997: 30–62).

The results of the research into the chrematonymic or anthroponymic system which have entered the corpus of this treatise indicate a high proportion of pre-Christian Slavic anthroponyms and names with Slavic roots, especially those with positive invocations in their motivational base. The research has also identified a high frequency of calendrical or biblical names and their phonetic variations, but also a considerable number of idionyms made by the anthroponymisation of appellatives.

The formative analysis of anthroponymic lexemes indicates that derivation is the most productive type of formation, especially in feminine names, while a certain number of anthroponyms are the product of composition and substantivization.

Key words: anthroponym, anthropomorphization, chrematonym, reactualization, mercantile purpose, etymological, morphosemantic.

ИЗВОР:

Крематонимикон / антропонимикон ексцерпиран из производно-трговинског пројекта *Негујемо традицију – чувамо будућност*.

ЛИТЕРАТУРА:

Бјелановић 1982: Živko Bjelanović, „Fonetske varijacije i varijante u antroponimiji“, u: *Onomastica jugoslavica*, 9, Zagreb: JAZU, 175–187.

Бугарски 2003: Ранко Бугарски, *Жаргон*, Београд: Библиотека „XX век“.

Видоески 1983: Б. Видоески, *Основен систем и терминологија на словенската ономастика*, Скопје.

Васић 1995: Vera Vasić, *Novinski reklamni oglas* (Studija iz kontekstualne lingvistike), Novi Sad: LDI.

Вуковић 1982: Гордана Вуковић, „Из проблематике српскохрватских хрематонима“, у: *Лексикографија и лексикологија*, Београд: САНУ – Одељење језика и књижевности, Институт за српскохрватски језик/Нови Сад: Институт за јужнословенске језике Филозофског факултета у Новом Саду/Матица српска/Филолошки факултет у Београду – Одсек за јужнословенске језике и општу лингвистику, стр. 43–48.

Ијонс 1985: Veronica Ions, *Indijska mitologija*, Opatija: IRO „Otokar Keršovani“, стр. 17.

Јовићевић 1987: Radojica Jovićević, „O poreklu slovenskih hipokoristika tipa *Miro, Drago*“, *Зборник Шесте југословенске ономастичке конференције*, Београд: САНУ, 227–232.

Кликовац 2007: Душка Кликовац, *Савремени српски језик III (Синтакса)*, [Литература за испит за групе 01, 02; школска 2007/2008], Београд: Филолошки факултет, стр. 20–21.

Лома 1982: Александар Лома, „Имена словенских божанстава као антропоними у Срба“, у: *Onomastica jugoslavica*, 10, Zagreb: JAZU, 121–124.

Маројевић 1984: Радмило Маројевић, „Словенски антропоними“, у: *Ономатолошки прилози*, V, Београд: САНУ, 183–195.

Пецо 1987: Asim Peco, „Један покушај систематизације наше антропонимије“, у: *Зборник Шесте југословенске ономастичке конференције*, Београд: САНУ, 263–281.

Путанец 1976: Valentin Putanec, „Predgovor. Eсеј о језичном знаку и ономастички те о антропонимији у Хрватској“, у: *Leksik prezimena SRH*; Zagreb, IV–V.

Станојчић и Поповић 2005: Живојин Станојчић, Љубомир Поповић, *Граматица српскога језика*, Београд: ЗУНС, стр. 362.

Ђорић 1982: Божо Ђорић, *Моциони суфикси у српскохрватском језику*, Београд: Филолошки факултет.

Ђорић 1991: Божо Ђорић, „Антропоними и граматица“, у: *Књижевност и језик*, XXXVIII/3, Београд, стр. 296–304.

Ђорић 1992: Божо Ђорић, „Антропоними и творба речи“, у: *Књижевност и језик*, XXXIX/1, Београд, стр. 29–37.

Шћепановић 1997: Михаило Шћепановић, *Именослов ваљевске Петнице*, Београд – Ваљево, Институт за српски језик САНУ, Истраживачка станица Петница, ИП „Колубара“, стр. 30–62.

Шћепановић и Баук 2003: Михаило Шћепановић и Снежана Баук, „Терминологија српске антропонимије“, у: *Научни састанак слависта у Вукове дане*, 32/3, Београд: МСЦ, стр. 269–287.

РЕЧНИЦИ:

Босанац 1984: Milan Bosanac, *Prosvjetin imenoslov*, I izdanje, Zagreb: „Prosvjeta“.

Грковић 1977: Милица Грковић, *Речник личних имена код Срба*, Београд: „Вук Караџић“.

Караџић 1964: Вук Стеф. Караџић, *Српски рјечник (1818)*, у: *Сабрана дела Вука Караџића*, књига II, Београд: „Просвета“.

Караџић 1986: Вук Стеф. Караџић, *Српски рјечник (1852)*, у: Сабрана дела Вука Караџића, књига XI, 1–2, Београд: „Просвета“.

Клајн и Шипка 2008: Иван Клајн, Милан Шипка, *Велики речник страних речи и израза*, Нови Сад: „Прометеј“.

Подолскаја 1978: Наталья Владимировна Подольская, *Словарь русской ономастической терминологии*, Москва: Издательство „Наука“, Академия наук СССР, Институт языкознания.

Скок 1971: Petar Skok, *Etimologijski rječnik hrvatskoga ili srpskoga jezika*, I–IV, Zagreb: JAZU.

Словенска митологија 2001, Енциклопедијски речник, Београд: „Zeppter book world“.

Речник српскога језика 2007, Нови Сад: Матица српска.

Речник српскохрватскога књижевног језика 1967–1976, Нови Сад: Матица српска.

Речник српскохрватског књижевног и народног језика 1959–2010, I–XVIII, Београд: САНУ, Институт за српскохрватски језик.